

NADER

DANKBAAR
GEREFORMEERD

#2

JAARGANG 32
FEBRUARI 2025

BEKEKEN

WOORD & WERELD MAGAZINE

Geen simpele verhaaltjes

- De identiteit van Europa
- Nadenken over het Schriftgezag
- Leven in hoop

Redactioneel

Na het dubbelnummer van december/ januari nu weer een 'gewoon' nummer van *Nader Bekeken* in het nieuwe jaar 2025. We hopen en bidden dat ons blad ook in dit jaar tot zegen mag zijn voor ieder dit het leest. En dat het aantal abonnees nog mag groeien!

Ook dit jaar willen we de Bijbelse boodschap positief naar voren brengen, in de rubrieken Schriftlicht en Woordwaarde, en door bespreking van uitgebrachte Bijbelstudies. En daarbij willen we bewaren wat ons in de loop der eeuwen aan gereformeerde rijkdom is toevertrouwd. Zie in dit nummer de rubriek Uit andere Bladen over de waarde van de theologie van de Reformatie en het Thema-artikel over het boek *Geestspraak*: hoe lezen we de Bijbel op een goede manier? De bespreking van dit diepgravende boek wordt in de volgende nummers voortgezet.

Verder blijft het belangrijk om te beseffen in welke tijd we leven. Het Actueel, over de opmars van de secularisatie in kerk en maatschappij, verdiept ons inzicht.

We weten niet hoe dit jaar eruit gaat zien, er zijn veel onzekerheden, alleen al rondom Trump als de nieuwe president van de Verenigde Staten van Amerika.

Maar we mogen hoop hebben, een hoop die boven alles uitstijgt, omdat Gods Toekomst zeker is. Daarvan getuigen zowel de rubriek Leer en leven als de Gelezens en het Gedicht.

Sipke Alserda

50	REDACTIONEEL SIPKE ALSERDA
51	SCHRIFTLICHT Het raadsel van gelijkenissen PIETER BOONSTRA
54	ACTUEEL Secularisering: een sluipende waardenstrijd BALTEN PIETER HAGENS
58	THEMA Enige kanttekeningen bij <i>Geestspraak</i> 1. Introductie MAARTEN KUIJT EN ILCO VAN OMMEREN
64	LEER EN LEVEN De spil van de redding BART VAN EGMOND
68	WOORDWAARDE Met mijn ziel, aan u gehecht! EGBERT BRINK
71	COLUMN Interkerkelijke samenwerking RUFUS POS
72	GESIGNALEERD SIPKE ALSERDA
73	GELEZEN <ul style="list-style-type: none"> • Ongelofelijke dingen WILMA VAN DER JAGT • De troost van Christus' overwinning op de kwade machten HENK VAN DE KAMP • Zelf aan de slag met Openbaring HENK VAN DE KAMP
82	UIT ANDERE BLADEN <ul style="list-style-type: none"> • De aantrekkingskracht van de theologie van de Reformatie • Macht en misbruik in de kerk PERRY STORM
88	GEDICHT Overrompeld. Okke Jager BAUKE SELDENTHUIS

Het raadsel van gelijkenissen

Marten van Valckenborch, *De gelijkenis van de zaaier*

“Hij sprak in allerlei gelijkenissen tot hen...”
(Mat. 13:3) ▶

Er is een moment geweest dat Jezus ging onderwijzen door middel van gelijkenissen, zo vertelt Matteüs. En hij gebruikt dan het woord ‘parabolè’, waarin ons woord ‘parabel’ doorklinkt. Een parabel is een vertelling over iets wat niet echt gebeurd is, maar waarin wel een les of boodschap doorklinkt.

In hoofdstuk 13 van zijn evangelie heeft Matteüs voor ons zeven van die parabellen of gelijkenissen samengebracht. Opvallend, dat aantal! Zeven is in de Bijbel het getal van de volheid. Matteüs wil hiermee zoiets zeggen als: deze zeven gelijkenissen sámen bevatten het volle onderwijs over het Koninkrijk van de hemel. De verschillende dingen die je daarvoor moet weten zijn samengebracht in deze zeven vertellingen.

In die vertellingen gebruikt Jezus dan beelden uit het dagelijkse leven van toen. Hierdoor kunnen de mensen die luisteren makkelijk begrijpen wat Jezus zegt. En toch is er iets aan de hand.

Geheim

Tot twee keer toe vragen de discipelen de Here Jezus om hun een gelijkenis uit te leggen. En dat doet Hij dan. Zo krijgen ze een uitleg over de gelijkenis van de zaaier en van het onkruid. Maar ze zetten hun vraagtekens erbij dat Jezus dit zo doet. Want als zij een gelijkenis al niet begrijpen, waarom geeft Hij dan op deze manier onderwijs? Ze vinden dat Jezus het voor de mensen die staan te luisteren maar moeilijk maakt.

En dat is ook zo. Een gelijkenis is een makkelijk verhaaltje; iedereen die oren heeft, kan het horen. Het is geen geheimtaal, om zo te zeggen. Maar toch moet je moeite doen om de boodschap te begrijpen. Die lijkt verstopt te zitten. Waarom doet Jezus dat? En dan krijgen ze een verrassend

antwoord. Jezus zegt namelijk: “Het is jullie gegeven de geheimen van het Koninkrijk van de hemel te kennen, maar hun niet” (Mat. 13:11).

Het Koninkrijk van de hemel is een geheim. Jezus gebruikt het woord ‘mysterion’, daar zit ons woord ‘mysterie’ in. Maar Hij bedoelt niet te zeggen dat het Koninkrijk van God iets geheimzinnigs is, iets mysterieus. Iedereen kan horen wat Jezus erover zegt. Daar is absoluut geen speciale opleiding of een speciale inwijding voor nodig. Niemand kan zeggen: dit is voor mij onbegrijpelijke taal. Of: ik heb geen idee waar hij het over heeft, ik kan het niet snappen, dit gaat boven mijn pet.

En toch is er iets aan de hand.

Schifting

De gelijkenissen bewerken namelijk dat er een soort shifting plaatsvindt. Er komt een tweedeling aan het licht. Het is een schiftende manier van spreken, zou je kunnen zeggen. Meer dan het gewone spreken roept het spreken in gelijkenissen reacties op. Positief, maar ook negatief. Het roept dan irritaties op. Zo van: ‘Heeft Hij niet meer te vertellen dan dit?’ Gelijkenissen hebben in zich dat je makkelijk kunt afhaken.

Dat deden de discipelen niet. Zij vroegen de Here Jezus naar de uitleg van een gelijkenis.

En precies dát moet je doen om het onderwijs van de gelijkenis te pakken. Een gelijkenis is compact onderwijs. Om het moeilijk te zeggen: een gelijkenis geeft geen verdunning (versimpeling), maar een verdichting van de boodschap (G. van den Brink). Dit betekent dat je moeite moet doen. Dat je leerling moet willen zijn. Als je dat niet doet, dan hoor je de gelijkenis wel, maar dan hoor je de boodschap niet.

Een gelijkenis is een makkelijk verhaaltje; **toch moet je moeite doen om de boodschap te begrijpen.** Die lijkt verstopt te zitten

Dan klinkt het als een simpel verhaaltje. Iets waar je je schouders over ophaalt. En zo komt er een tweedeling aan het licht. De gelijkenis bewerkt aan de ene kant dat mensen meer inzicht krijgen; dat hun kennis meer en meer verdiept. En aan de andere kant dat zelfs het beetje kennis dat ze hebben verdampt en wegvloeit, dat mensen nog meer afhaken, zich nog meer verzetten. In de woorden van de Here Jezus: “Wie heeft, hem zal nog meer gegeven worden, en wel in overvloed; maar wie niets heeft, hem zal zelfs het laatste worden ontnomen” (Mat. 13:12).

De discipelen lijken op wat Jezus in de gelijkenis noemt: **het zaad** **dat in goede aarde valt**

Ligt het aan God?

Op hun vraag naar het waarom van gelijkenissen kregen de discipelen van Jezus een verrassend antwoord. Het is jullie gegeven. Door God, kun je dan aanvullen. En het is op dit punt dat wij zouden willen doorvragen. Want hoe zit dat nu? Het komt aan op geloof. Maar dat moet je gegeven worden. Dan kan iemand er toch niets aan doen dat hij de geheimen van het Koninkrijk niet kent? Dat hij of zij het niet ziet? Dat hij of zij het niet gelooft? Dan is het hem of haar niet gegeven. Maar dan kan die er toch niets aan doen? Dan ligt het toch aan God?

Drie voorbeelden

Op deze vraag geeft Jezus antwoord in zijn uitleg van die eerste gelijkenis over de zaaier. Want de zaak heeft twee kanten die je náást elkaar moet laten

staan. De discipelen vroegen bij de Here Jezus naar uitleg van de gelijkenissen. Daardoor werd hun kennis verdiept. Zo konden zij het onderwijs in die gelijkenis ontvangen. Maar dat ging niet buiten de discipelen zélf om. Het was hún reactie. En daarmee lijken de discipelen op wat Jezus in de gelijkenis noemt: het zaad dat in goede aarde valt. Ze doen moeite, ze overdenken, ze vragen door. Maar daarvóór noemt Jezus drie voorbeelden waarbij het zaad niet in goede aarde valt. In het eerste voorbeeld is het zaad op de weg gezaaid. Het valt op een harde bodem. Er is sprake van een je afslui-

ten voor de boodschap van de gelijkenis. Dat doe jij zelf. En daardoor kan de Boze het zaad wegnemen. In het tweede geval is het zaad gezaaid op rotsachtige grond met een heel dun laagje aarde. Dan is er sprake van oppervlakkigheid. Je hoort de boodschap, maar je doet verder geen moeite. Je bent er niet mee bezig. Je leest niet of nauwelijks in de Bijbel. Je gaat niet of nauwelijks naar de kerk. Waardoor je niet meer gevoed wordt door de verkondiging van Gods Woord. Ook dat doe jij dan zelf. Daar ben jij verantwoordelijk voor.

En als derde is er zaad dat tussen de distels terecht komt. Jezus zegt: Het gaat hier om mensen die wel geloven, maar dan gewoon verder leven en het daardoor laten gebeuren dat hun geloof verstikt wordt. En er zijn twee dingen die ons geloof verstikken. In de eerste plaats: zorgen. Zorgen kunnen

je op een bepaalde manier verblinden. Je levensmotto wordt dan zoiets als: ervoor zorgen dat je zo weinig mogelijk zorgen hebt. En als dat eenmaal je levensmotto is – wat een keuze is! –, dan draait daar alles om, en werkt dat verstikkend als het gaat om het woord van het Koninkrijk. In de tweede plaats kan rijkdom je geloof verstikken. Rijkdom geeft je het gevoel dat je het leven in de greep hebt. Dat het veiligheid geeft, ruimte, vrijheid. En dan wordt je levensmotto: zoveel mogelijk aardse schatten vergaren. Als je daarvoor kiest, als je je daardoor laat leiden, dan verstikt je geloof. Dan raakt dat woord van het Koninkrijk op de achtergrond. Daar kun je God niet de schuld van geven. Het komt door de keuzes die jij maakt.

Verwondering

In de kerk wordt het evangelie verkondigd. Niet geheimzinnig, niet moeilijk. Elke zondag klinkt de boodschap dat al je zonden je door God vergeven zijn, om de verdienste van Christus. En als je dat aanneemt, dan is dat iets om je over te verwonderen. Want waarom heeft God het mij gegeven? Dat ik in die eenvoudige vertellingen van de Here Jezus niet een simpel verhaaltje hoor, maar het onderwijs over het Koninkrijk. En dat ik mag weten dat dat Koninkrijk voor mij geopend is. Dat ik dóórvraag, dóórleer. Elke dag als ik uit de Bijbel lees. Elke zondag als het evangelie verkondigd wordt. Wat een wonder! ■

Voor dit Schriftlicht heb ik gebruik gemaakt van:
B. Oosterom, *Kernteksten uit de gelijkenissen*, Kampen 2000; G. van den Brink, *Matteüs, Deel II*. Amsterdam 1994. Het onderwijs van de Here Jezus over het spreken in gelijkenissen klinkt in onze belijdenis door in met name Zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus en DL hfst. 1, art. 3-5.

Secularisering: een sluipende waardenstrijd

Een aantal jaren geleden stelde de Europese commissaris voor *Gelijkheid* via een interne nota voor geen 'Gelukkig kerstfeest' meer te wensen om niet-christenen niet voor het hoofd te stoten. In die nota werd ook geadviseerd om typisch christelijke namen te vermijden. Na een flinke lading kritiek op sociale media – toen deze nota uitlekte – werd die nota weer ingetrokken.

Stevige kritiek kwam ook vanuit het Vaticaan: het christendom is een van de belangrijkste culturele bijdragen, zo niet de belangrijkste, waaraan Europa zijn bestaan en identiteit dankt. Als die 'christelijke wortels' worden ontkend, loopt het Europese continent gevaar.

Christelijke wortels

Deze kritiek kwam niet uit de lucht vallen. In 2004, bij discussies over een *Europese Grondwet*, werd vooral van rooms-katholieke zijde – en gesteund door paus Benedictus XVI – aangedrongen op het vermelden van de christelijke wortels

¹ Voor Olivier Roy is de Kerk (met een hoofdletter) de Rooms-Katholieke Kerk en is de christelijke moraal de rooms-katholieke moraal, gebaseerd op het natuurrecht, zoals verstaan vanuit de Bijbel.

van Europa in deze Grondwet (die uiteindelijk niet doorging). De voorzichtige formulering 'christelijke wortels' laat ook zien dat men niet zonder meer wilde zeggen: "Europa is christelijk". Ik kom die 'christelijke wortels' van Europa ook tegen in het jongste verkiezingsprogramma van de ChristenUnie voor de Europese verkiezingen (2024):

Eerbied voor menselijke waardigheid, vrijheid, democratie en gelijkheid, de rechtsstaat en mensenrechten vormen de basis van de Europese Unie als waarden-gemeenschap. Deze waarden die opgenomen zijn in het verdrag van de Europese Unie hebben nadrukkelijk christelijke wortels. De Europese Unie kan slechts geloofwaardig zijn als ze deze onderliggende waarden en haar christelijke wortels serieus neemt en koestert (p. 5).

De Franse politieke wetenschapper Olivier Roy schrijft in zijn boek *Is Europa nog christelijk?* (2020) over de plaats van religie (godsdienst) in de publieke ruimte van Europa. Als het vandaag gaat over de Europese identiteit, is de grote vraag: wat zetten wij tegenover de opkomst van de islam? Is dat het christendom of is dat de Verlichting? In Frankrijk verzette met name de Rooms-Katholieke Kerk zich tegen verdere culturele secularisering, terwijl conservatief rechts plus rechtse populistische 'christelijke wortels' – liberaal geïnterpreteerd vanuit de Verlichting – in stelling brachten tegen de islam (de islamcultuur). Het debat over de christelijke identiteit van Europa berust hier niet op een tegenstelling tussen Europa en de islam maar op een driehoek met drie polen: (1) het christendom, (2) de seculiere waarden van Europa en (3) de islam. In dit artikel volg ik de analyse van Olivier Roy op hoofdlijnen en geef ik aanvullend commentaar vanuit de Nederlandse situatie.

Kerk en staat

Na een machtsstrijd tussen paus en keizer (kerk en staat) in de 11^e eeuw en de godsdienstoorlogen tussen rooms-katholieken en protestanten in de 16^e en 17^e eeuw, is bij de Westfaalse vrede (1648) vastgelegd dat de vorst in zijn gebied de godsdienst bepaalt. De vrede van Münster – die een einde maakte aan onze 80-jarige oorlog – was daarvan een onderdeel. De staat bepaalt de regels van het spel en dat geldt – aldus Olivier Roy – vandaag nog steeds! Uiteindelijk liep dit (begin 19e eeuw) uit op een grondwettelijke scheiding van kerk en staat. De staat maakte zich los van de kerk – de oude betekenis van

het woord seculier – maar niet los van de godsdienst. Na de Franse Revolutie (1789) maakte de Franse staat zich los van de kerk én van de godsdienst (laïcisme).

Deze ontkoppeling van kerk en staat betekende dat de staat de verantwoordelijkheid nam over de maatschappij. Het onderwijs werd nu onder staatstoezicht gedeconfessionaliseerd. Daarmee werd niet bedoeld dat voortaan op openbare scholen de *seculiere* moraal moest worden onderwezen in plaats van de *christelijke* moraal. Op Franse scholen moest de 'universele moraal' *seculier* worden onderwezen – wat wil zeggen: zonder daarbij naar God te verwijzen. Die universele moraal was, in theorie, een product van het menselijke verstand – de natuurlijke moraal – maar in de praktijk een *geseculariseerde christelijke moraal*.¹ In Nederland ging de overheid uit van 'christendom boven geloofsverdeeldheid' wat ook bij de natuurlijke moraal uitkwam. Anders dan in Frankrijk werd hier een schoolstrijd gevoerd die uitmondde in een verzuilde samenleving, waar de publieke verwijzing naar God niet gemeden werd. Zowel openbaar als christelijk onderwijs worden sinds 1917 door de overheid gefinancierd. We hebben het dan over de 19^e en de eerste helft van de 20^e eeuw, toen in West-Europa het modernisme steeds meer terrein won, met name in de hogere kringen, en leidde tot toenemende secularisering (verwereldlijking).

Ontkerstening

In de 19^e eeuw werkte het rationalisme van de Verlichting door in de grote protestantse kerken en maakte die kerken 'modern' – ten dele zelfs vrijzinnig – wat in Nederland leidde tot de Afscheiding (1834) en de Doleantie (1886). De Rooms-Katholieke Kerk moderniseerde toen paus Johannes XXIII het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bijeengeroepen had.

Tot aan de jaren zestig van de vorige eeuw was een geseculariseerde 'christelijke' moraal zoets als een bindmiddel voor de samenleving dat door de staat bij wet werd voorgeschreven, bijvoorbeeld rechten en plichten van man en vrouw binnen het burgerlijk huwelijk en de strafbaarstelling van verstoring van de openbare orde of schending van de openbare zeden. De overheid reguleert uiterlijk gedrag, wat veel minder ver gaat dan de christelijke waarden die de christelijke kerk uitdraagt, maar wat in de dagelijkse praktijk tot een min of meer gedeelde burgerlijke moraal leidde.

Tijdens de rumoerige zestiger jaren was er in diverse landen sprake van een *culturele revolutie* van jongeren (met name studenten), een soort *tweede Verlichting*, met persoonlijke vrijheid

die leidde tot een 'progressief' waardenstelsel. "In plaats van geseculariseerde christelijke waarden waren er nieuwe waarden ontstaan die individualisering, vrijheid en begeerte voorop stelden" (Olivier Roy). Dit leidde tot massale ontkerstening en een nieuwe moraal waarbij de individuele vrijheid centraal stond, vooral ten aanzien van seksualiteit (begeerte) en gezin. Dat in die tijd de anticonceptiepil op de markt kwam, was een zeer welkome stimulans. De geseculariseerde christelijke moraal werd zo doorbroken. Jongeren voelden zich 'bevrijd' van het onderdrukkend burgerlijk fatsoen.

Deze libertaire, eigenlijk antiautoritaire, cultuuromslag heeft al vrij snel z'n weg gevonden naar de samenleving: echtscheiding, abortus, euthanasie, homohuwelijk, gender, voltooid leven. Een mens moet in vrijheid zelf beslissen: zelfbeschikking.

Waar ligt het front?

In 1968 verscheen de encycliek *Humanae Vitae* van paus Paulus VI, waarin de *nieuwe waarden van vrijheid en begeerte* op seksueel gebied werden afgewezen. Veel 'progressieve' rooms-katholieken hadden na het Tweede Vaticaans Concilie gehoopt dat hun kerk zich zou aanpassen aan de nieuwe seksuele vrijheid – gebruik van voorbehoedmiddelen – maar de Rooms-Katholieke Kerk bleef vasthouden aan het natuurrecht met de 'natuurlijke moraal' die geldt voor alle mensen. De grote protestantse kerken van West-Europa hebben de nieuwe waarden inmiddels wél geaccepteerd. Het homohuwelijk is daarvan een voorbeeld. In deze kerken is het evangelie geseculariseerd tot humaniteit met humane normen en waarden, zodat verzet tegen doorgaande secularisering nu vooral komt vanuit kleine orthodox-protestantse kerkgenootschappen.

Amerikanen kennen een 'culture war' van populistische evangelische christenen en conservatieve rooms-katholieken tegenover liberale progressieven, inclusief geseculariseerde christenen. De twee speerpunten in die 'culture war' zijn abortus en immigratie. Volgens Olivier Roy liggen de zaken in Europa gecompliceerder, want daar zijn twee (!) verschillende fronten. In Europa is sprake van een botsing van waarden – behoudende christenen versus seculieren van alle gezindten, zowel liberaal als populistisch – plus een culturele tegenstelling tussen Europeanen met angst voor 'islamisering' van de samenleving enerzijds en moslimimmigranten anderzijds.² In Amerika hebben populistische christenen een christelijke achtergrond, en de meeste (al dan niet illegale) immigranten zijn rooms-katholieke Mexicanen en Zuid-Amerikanen. Angst voor 'islamisering' is daar geen verkiezingsthema.

Christelijke identiteit?

Door voortschrijdende secularisering komen de westerse Europese waarden (zoals abortus, dat tegenwoordig zelfs een 'mensenrecht' genoemd wordt) steeds vaker haaks te staan op de Bijbelse/christelijke waarden. Begin deze eeuw was er ongerustheid over de groei van de moslimgemeenschap en vooral over de opkomst van een strijdlustige 'politieke islam' (salafisme). Dit betreft dan niet de islam als godsdienst – er is vrijheid van godsdienst – maar de islam als (politieke) cultuur. Secularisten, ook wel 'seculiere fundamentalisten' genoemd, verzetten zich tegen alle uitingen van religie in de publieke ruimte. Zo zien zij de islam – met name de politieke islam – als een versterkte vorm van religieus absolutisme dat in Europa vroeger al bestreden en overwonnen is.

Voor de rechts-populisten is de Europese identiteit onlosmakelijk verbonden met het christendom, zolang dit zich niet bemoeit met ons dagelijks leven en ons niet lastigvalt met christelijke ethiek of christelijke waarden (populisten zijn daarover niet eenstemmig). Deze nostalgische identiteit zorgt ervoor dat religie – de religieuze symboliek – verandert in folklore (cultuur). In van oudsher rooms-katholieke landen zijn er dan wel vragen: is de kerststal in het gemeentehuis een religieus symbool dat moet worden verboden, of is het 'cultureel erfgoed' dat beschermd moet worden?

West-Europese populistische interpreten de 'christelijke wortels' van Europa vanuit de doorgaande Verlichting, net als bijna alle Europese landen. Hun wens om de *christelijke identiteit* van Europa te stimuleren – in reactie op de (politieke) islam – houdt in dat de secularisering van het christendom benadrukt wordt, zo stelt Olivier Roy: populisme draagt bij aan het seculariseren van de religie.

Godsdienstonderwijs

Berichten over salafistisch godsdienstonderwijs op sommige met een moskee verbonden weekendscholen waren dusdanig zorgwekkend, dat de Nederlandse overheid via de onderwijsinspectie wil gaan toezien op islamitische weekendscholen. Maar alleen toezien op het *islamitisch* informeel onderwijs en niet op het *christelijk* informeel onderwijs – catechisatie en zondagsschool – is in strijd met artikel 1 van onze grondwet: discriminatie is verboden! Dus wil de overheid nu de 'Wet op het onderwijstoezicht' uitbreiden met toezicht op alle vormen van informeel onderwijs en wil zij in die wet ook een verbod opnemen onderwijs te geven of te doen geven dat aanzet tot

“haat, geweld of discriminatie” (wetsontwerp). De overheid wil toezicht houden op de inhoud (!) van elke vorm van *godsdienstonderwijs*, wat strijdig is met de grondwettelijke vrijheid van godsdienst en de scheiding van kerk en staat. De begrijpelijke drang om de invloed van de ‘politieke islam’ te bestrijden, komt dus neer op het verkleinen (!) van het religieuze domein in het algemeen – zoals door Olivier Roy al werd voorspeld. Zo heeft de Bond van Hervormde Zondagsscholen voor het eerst in 96 jaar bezoek gehad van ambtenaren van het ministerie van Onderwijs. In het gesprek ging het niet alleen om de democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten, maar ook over de vraag “wat we eigenlijk zeggen over het huwelijk, over man-vrouwverhoudingen, over homoseksualiteit en gender.”³ Onwillekeurig moet ik hierbij denken aan de Finse politica Päivi Räsänen – Finland hoort ook tot de Europese Unie – die werd aangeklaagd vanwege haar publiek geuite Bijbelse visie op huwelijk (één man en één vrouw) en seksualiteit, en een zgn. ‘homofob’ citaat uit de Bijbel (Romeinen 1:24-27). Volgens de aanklacht was sprake van haatzaaiende uitlatingen en een criminele belediging van een minderheid. Ze is al twee keer vrijgesproken en wacht nu op de uitspraak van het Hooggerechtshof. De druk om Bijbelse normen aan te passen aan ‘onze’ westerse seculiere normen wordt groter.

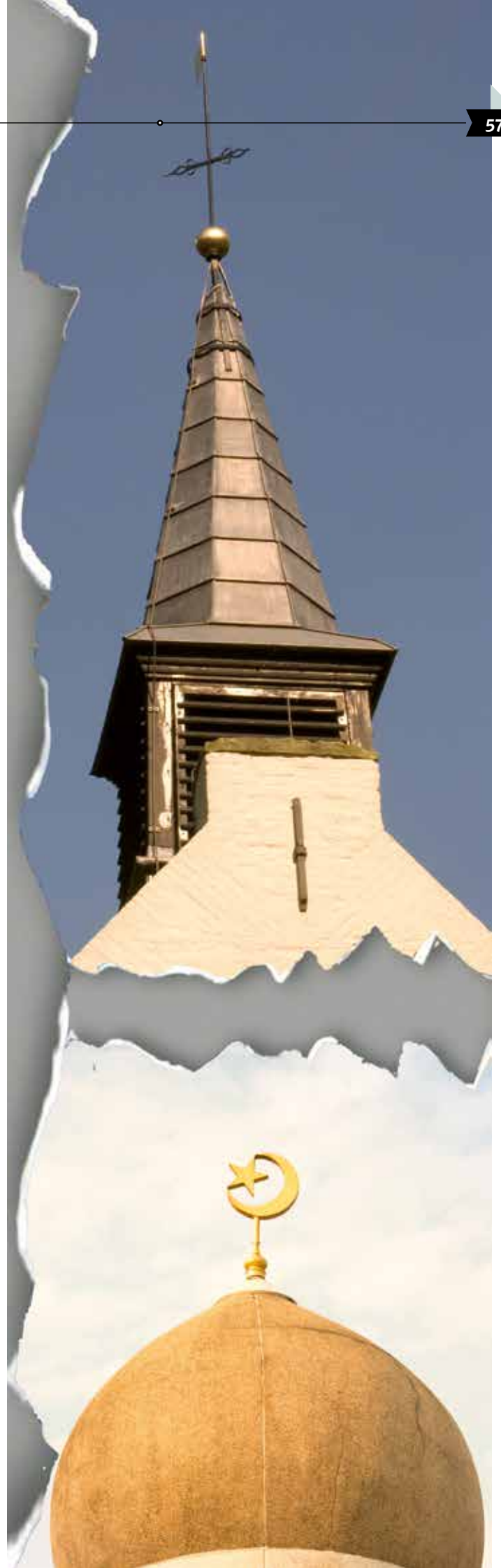
Slot

Hoe moeten wij die druk weerstaan? *Alleen door ons te blijven richten naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is te verwerpen en Jezus Christus te erkennen als ons enige Hoofd.* Geen ideologie – maar liefdevolle toewijding aan onze Vader in de hemelen. Daarin ondersteunt de kerk ons door Schriftgetrouwe prediking.

Als bij de kerk de fundamenteën gaan schuiven en de sluipende secularisering zo voet aan de grond krijgt, is de kerk geen ‘stad op een berg’ meer. Dan wordt een samenleving bevestigd in haar eigen seculiere gelijk en zijn Bijbelse normen en waarden weerzinwekkend. ■

2 Immigranten zijn veelal arbeidsimmigranten en geen vluchtelingen – op de vlucht voor oorlog, geweld of vervolging – die zonder meer recht hebben op opvang (naasteliefde).

3 *Reformatorisch Dagblad*, 19 oktober 2024, pag. 2/3 (kerkelijke pers).
In het Kamerdebat van woensdag 13 november 2024 over antisemitisch geweld in Amsterdam bleek dat D66 via toezicht op informeel onderwijs ook wil bereiken dat op *christelijke weekendscholen* wat wordt bijgeleerd over respect voor de lhbt-minderheid. *RD*, 16 november 2024, pag. 9. VVD-leider Dilan Yesilgös zit ook op deze lijn. *RD*, 22 november 2024, pag. 11.

Hoe we de
Bijbel kunnen
verstaan

**GEEST
SPRAAK**

HENK
VAN
DEN
BELT

ENIGE KANTTEKENINGEN BIJ *GEESTSPRAAK*

1. Introductie

Wij zijn de redactie van *Nader Bekeken* dankbaar dat ons de gelegenheid wordt geboden om de diepgravende studie *Geestspraak*¹ van onze collega en broeder Henk van den Belt voor het lezerspubliek van *Nader Bekeken* te bespreken, maar er ook enkele kritische vragen bij te stellen. Bij alle respect en waardering voor wat hij schrijft over het gezag van de Bijbel, zien wij tóch bepaalde elementen en tendensen daarin die afbreuk doen aan dat gezag.

E

erst willen we ons even voorstellen. Wij, Maarten (drs. M.A.) Kuijt en Ilco (drs. N.M.) van Ommeren

zijn emeriti predikanten van de PKN, in de behoudende flank. Wij zijn al bevriend sinds de vooropleiding Latijn en Grieks in Leiden, begonnen in september 1980. Wij zijn, deels door onze achtergrond, deels door onze jeugd en grotendeels door de studie theologie, steeds meer overtuigd geraakt van de juiste uitleg van de Schriften in onze gereformeerde belijdenissen (HC, DL en NGB). De slogan 'wij willen van

harte blijven bij Schrift en belijdenis' is voor ons daarom niet maar een na-gevolgde slogan van anderen, want wij zijn zélf helemaal en steeds meer van harte overtuigd geraakt van de waarheid van onze gereformeerde belijdenisgeschriften, de Drie Formulieren van Enigheid van het geloof. Maar dit was voor ons een toekomstige groei en ontdekking, want wat ons in de studie vooral dreef was een grote interesse in en liefde tot het Woord van God, om God en Zijn Zoon steeds beter te leren kennen. Daarom wilden wij niets liever dan *bij de Schrift* blijven²

1 Henk van den Belt, *Geestspraak. Hoe we de Bijbel kunnen verstaan*, Utrecht, 2024. (Afgekort: *Geestspraak*)

2 Het ging de reformatoren, die de Bijbel herontdekt hadden, tegenover de 'overkill' aan foute uitleg van de Schrift door pausen, concilies en pauselijke decreten, er ook alleen maar om in hun uitleg bij de Schrift te blijven (daarom: *Sola Scriptura*). Daardóór kwamen zij uit bij wat later de 'gereformeerde theologie' is geworden.

en daarom zijn wij gereformeerd.³ Wij zien dus de gereformeerde uitleg van de Bijbel in de drie Formulieren van Enigheid als conform de Bijbel, ofwel zoals de Bijbel zichzelf uitlegt.⁴

Rijkdom

In de loop van de studie werden ons ook steeds meer de ogen geopend voor de rijkdom van de klassiek-gereformeerde theologiebeoefening,

Die rijkdom vonden we niet alleen in deze commentaarreeksen, maar ook in allerlei boeken en artikelen van gereformeerde theologen zoals G.Ch. Aalders, W.H. Gispen, F.W. Grosheide, S. Greijdanus, de vroegere G.C. Berkouwer en K. Dijk⁷ en vele andere gereformeerde Bijbelwetenschappers na de tijd van A. Kuiper en H. Bavinck. Maar mét hun talloze publicaties dreigen nu ook hun *beginselen* voor een klassiek-gereformeerde theologiebeoefening, Bijbelwetenschap en Schriftbeschouwing verloren te gaan. Zonder

Constantinopel (381), dat de Heilige Geest 'gesproken heeft door de profeten'.⁹ Van den Belt signaleert dat onder orthodoxe protestanten in Nederland het gezag van de Schrift tanend is. Vanuit deze zorg wil hij het Schriftgezag opnieuw doordenken, maar nu vanuit de Heilige Geest. Hij pleit daarom voor een *pneumatologische benadering* van de epistemologie (de kennisleer) en de hermeneutiek. Met zijn studie wil hij een bijdrage leveren aan de hedendaagse discussies over de complexe vraagstukken van de hermeneutiek. Hij doet dat door (in tien hoofdstukken) de Schriftleer te behandelen aan de hand van tien hermeneutische regels, zoals de eenheid van God, de inspiratie en de illuminatie, de autopistie, de canon, het inwendige testimonium/inwendig getuigenis van de Heilige Geest. Hij pleit daarbij voor een gematigd funderingsdenken (*foundationalism*). Het funderingsdenken gaat ervan uit dat alle kennis gegrond is op een zekere basis. Van den Belts uitgangspunt is dat de Schrift het kennisfundament (de zekere basis, het *principium cognoscendi*) is voor de theologie.¹⁰ Dit was ook het uitgangspunt van alle reformatoren en van de hele gereformeerde theologie na hen.

Van den Belt wil niet expliciet in debat gaan met hedendaagse auteurs, maar noemt wel enkele publicaties die hij kort karakteriseert, zoals: *Tussen tekst en lezer* (A. Zwiep, 2013), *Christelijke Dogmatiek* (G. van den Brink/C. van der Kooi, 2012), *Lichaam en Geest van Christus* (A. van de Beek, 2012) en de bundel uit vrijgemaakt gereformeerde kring *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* (red. Ad de Bruijne en Hans Burger, 2017). Ook gaat hij kort in op twee andere vrij recente publicaties over hermeneutiek: *Lezen en laten lezen* (A. Huijgen, 2019) en de

**Wij willen graag die beginselen
voor een klassiek-gereformeerde
theologiebeoefening, Bijbelwetenschap
en Schriftbeschouwing weer boven water
krijgen om daarmee vervolgens aan
de slag te gaan naar de toekomst toe**

Bijbelwetenschap en Schriftbeschouwing. Met B. Wentsel zijn we ervan overtuigd geraakt dat we alleen echt voluit *bij de Schriften kunnen blijven* als we bij de klassiek-gereformeerde Schriftbeschouwing blijven.⁵ Wat een rijkdom en Bijbelgetrouwheid vonden wij in bijvoorbeeld de *Korte Verklaring*, de *Commentaar op het Oude Testament* (COT, red. W.H. Gispen en N.H. Ridderbos) en de *Commentaar op het Nieuwe Testament* (CNT, red. S. Greijdanus en F.W. Grosheide), later voortgezet in de 3^e serie *Commentaar op het Nieuwe Testament* (CNT, red. J. van Bruggen). De COT zien wij congeniaal voortgezet in de *Studiebijbel Oude Testament* (red. M.J. Paul, G. van den Brink⁶ en J.C. Bette).

in reoprinstatie⁸ te vervallen, willen wij graag die *beginselen* weer boven water krijgen om daarmee vervolgens aan de slag te gaan naar de toekomst toe, zoals we dat zien gebeuren in bijvoorbeeld de aardig recente CNT en de Studiebijbel OT.

In het licht van dit streven willen wij *Geestspraak* van onze broeder en collega Van den Belt bespreken.

Tegen een tanend Schriftgezag

Het samengestelde woord *Geestspraak* is ontleend aan de zinsnede uit de geloofsbelijdenis van Nicea (325) en

tweedelige studie *Het onfeilbare Woord* uit de kring van de Gereformeerde Gemeenten (red. G. Clements, J.J. van Eckeveld en P. Mulder, 2020). Aan de hand van deze publicaties verduidelijkt hij zijn eigen positie.

Verder noemt Van den Belt nog de beweging van 'de theologische interpretatie van de Bijbel' (*Theological Interpretation of Scripture*) en de *inerrancy* beweging met de daaruit voortgekomen *Chicago Statement on Biblical Inerrancy* (1978) en nog een hele stroom van andere publicaties. Opvallend genoeg noemt hij niet de redelijk recente publicatie *The enduring authority of the Christian Scriptures* (red. D.A. Carson, London, Grand Rapids, 2016), een toonaangevende studie vanuit deze *inerrancy* beweging.¹¹ Voor

deze beide posities koestert hij weliswaar sympathie en hij weet zich er tot op zekere hoogte mee verwant, maar neemt er tóch afstand van.

Gedeelde zorg

Geestspraak is dus geschreven vanuit de zorg dat binnen orthodoxe kring in Nederland het gezag van de Bijbel tanende is. Wij delen deze zorg. De woorden die onze collega in zijn inleiding schrijft over zijn motivatie voor dit boek en zijn focus op de heroriëntering op de Schrift als bron en norm zijn ook *ons* uit het hart gegrepen:

De eerste en voornaamste bron is de Bijbel zelf. Waar de kerk de

Schrift niet meer ziet als ultieme bron en norm voor haar belijden en handelen, wordt ze steeds zwakker, om uiteindelijk te verdwijnen. Andersom geldt dat daar waar de kerk bloeit en groeit dat altijd samengaat met diep ontzag voor de Bijbel als Gods Woord. Er is geen reformatie of opwekking zonder een hoge schriftvisie.

Het is ook *ons* verlangen dat wij als Kerk van Christus gehoorzaam blijven aan de Schrift. We zijn daarom dankbaar voor het vele goede dat de schrijver aanreikt. Wat hij schrijft over de heiligheid van de Heilige Geest, over de eenheid van God en de eenheid van de Schrift, over de unieke door Gods Geest geleide canonvorming,

3 Die volgorde leerden wij o.a. van C. Graafland, bijv. in zijn boek *Bijbels en daarom gereformeerd*, Zoetermeer, 2001. Wij wilden mét Graafland eerst Bijbels zijn en ontdekten vervolgens dat de gereformeerde uitleg van de Bijbel het meest Bijbels is en dat wij dáárom gereformeerd zijn.

4 Volgens de belangrijke hermeneutische regel van de reformatoren: *Sacra Scriptura sui ipsius interpres* = de Heilige Schrift legt zichzelf uit: we moeten Schrift met Schrift vergelijken om de Bijbel steeds beter te kunnen begrijpen.

5 Zie B. Wentsel 'Het isolement van de gereformeerde Schriftbeschouwing' in: *Bezinning. Gereformeerd maandblad tot bewaring en bevordering van het christelijk leven*, red. G.C. Berkouwer, S.J. Popma, R. Schippers en H.J. Spier, 17e jrg., Kampen, 1962, 148-153. Pas recent ontdekten wij dat H.M. Kuitert precies het tegenovergestelde voor ogen stond. In zijn *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof, een herziening*, Baarn, 1992, stelt hij op p. 292 t.a.v. de klassiek-gereformeerde Schriftbeschouwing klip en klaar: "Weg ermee, dat is het enige dat ik zeggen kan. Om de bijbel over te houden, of liever, haar terug te krijgen, moet de klassiek-gereformeerde beschouwing weg. Anders verdwijnt ze [de Bijbel, K&vO] straks met de beschouwing mee. Zo is het al in vele levens gegaan. Het zijn, vooral voor Orthodox-Protestantse christenen, harde maatregelen die ik voorstel, maar ik zie niet in hoe we het ze kunnen besparen. (...) Wie werkelijk respect heeft voor de bijbel houdt ermee op haar op het procrustesbed van deze bijbelbeschouwing te leggen". Wij

zijn het echter eens met Wentsel: om echt bij de Bijbel te blijven, kunnen wij juist niet zonder die klassiek-gereformeerde Schriftbeschouwing, die uit de Schrift zelf opkomt en geen procrustesbed is waaraan de Bijbel aangepast moet worden.

6 Niet prof. dr. Gijsbert van den Brink, maar drs. Gijs van den Brink, nieuwtestamenticus en hoofdredacteur van de *Studiebijbel NT*, uitg. Centrum voor Bijbelonderzoek, Veenendaal. (De *Studiebijbel NT* is ook digitaal beschikbaar.)

7 Zie bijv.: G. Ch. Aalders, *De Goddelijke Openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis*, Kampen, 1932; W. H. Gispen, *Scheping en paradijs. Verklaring van Genesis 1-3*, Kampen, 1966 (in dezelfde lijn als Aalders); F.W. Grosheide, *Hermeneutiek ten dienste van de bestudering van het Nieuwe Testament*, Amsterdam, 1929; S. Greijdanus, *Schriftbeginselen ter Schriftverklaring*, Kampen, 1946; G.C. Berkouwer, *Het probleem der Schriftkritiek*, Kampen, z.j., wrsch. 1938 (zijn nog steeds actuele studie tegen de historisch-kritische methode, c.q. Bijbelwetenschap, ofwel de Schriftkritiek); K. Dijk, *Het profetische Woord. De leer der inspiratie*, Amsterdam, 1931.

8 Repristinatie = terugkeer tot vroegere toestand, zucht tot herstel van het oude.

9 *Geestspraak*, 10. Op p. 69 stelt Van den Belt nog verder ter verklaring van de titel van zijn boek: "De belijdenis van Nicea en Constantinopel verbindt dus de gave van het Woord aan de Geest om daarmee de eenheid van beide testamenten te benadrukken".

10 *Geestspraak*, 279: "De gereformeerde schriftleer is een vorm van funderingsdenken, omdat de Schrift het kenprincipe (*principium cognoscendi*) is en omdat de Bijbel een absoluut gezag heeft over leer en leven". Wij zijn blij dat Van den Belt hiervoor pleit, i.t.t. de ethische theologen, zoals Daniël Chanterpie de la Saussaye, grondlegger van de ethische theologie en diens fervente leerling J.H. Gunning jr. J. Veenhof heeft in zijn dissertatie *Revelatie en Inspiratie. De Openbarings- en Schriftbeschouwing van Herman Bavinck in vergelijking met die der ethische theologie*, Amsterdam, 1968, aan de hand van de evaluaties van H. Bavinck overtuigend aangetoond dat de ethische theologen de Schrift niet meer als *principium cognoscendi* erkenden. (Meer over de ethische theologie in noot 13.)

11 Een studieboek van 1240 pagina's met artikelen van vele gerenommeerde *inerrancy*-Bijbelwetenschappers. Terecht stelt onze collega dr. M. Klaassen (*Reformatisch Dagblad*, 8 sept. 2016): "Zonder twijfel is dit hét handboek over de Schriftleer voor de komende jaren". Zeer terecht o.i. stelt hij ook: "Eén van de winstpunten van dit boek is dat het – hopelijk voorgoed – afreukt de gedachte dat het geloof in de foutloosheid van de Schrift een moderne inventie is van Amerikaanse fundamentalisten in de 20e eeuw. Deze studie toont echter aan dat dit de gemeenschappelijke overtuiging van de Kerk is geweest sinds de Vroege Kerk en tot ver in de 19e eeuw, anders gezegd: een katholieke opvatting. Zo schrijft Augustinus dat hij vast gelooft dat de auteurs van de Schrift volkomen vrij van fouten waren".

**Ondanks zijn voorzichtigheid en zijn
waarschuwing tegen een ‘overschatting
van de wetenschap’ neemt de auteur
onzes inziens een afslag te vroeg
en doet hij er zélf toch ook aan**

over de man-/vrouw-verhouding en over (homo-)seksualiteit, met handhaving van de scheppingsorde voor deze beide laatste onderwerpen, is ons uit het hart gegrepen en gaat regelrecht in tegen de tijdgeest. Maar ook wat hij schrijft over de eenheid van beide Testamenten, over de Schriften die van Christus, de Messias, de Zoon van God getuigen, over de gelovige acceptatie van de Schrift door het werk van de Heilige Geest, over de Geest Die in alle waarheid leidt, over de Geest Die werkt in de schepping en in de geschiedenis, kunnen wij van harte beamen. Wat hij schrijft over de Geest Die de Wet van God in onze harten schrijft, over de Geest Die werkt in de gemeente (de Geest en de Bruid) en over de daaruit voortvloeiende ‘gemeenschap der heiligen’ is een verademing in het licht van de relativistische tendensen in de postmoderne benadering van de Bijbel in onze tijd.

**Toch enkele kritische
kanttekeningen**

Ondanks alle waardering voor deze studie en de knappe doordenking van de complexe vragen ten aanzien van een Bijbelse hermeneutiek, willen wij toch enkele kritische kanttekeningen plaatsen, met name bij hoofdstuk 8: ‘De Geest in schepping en geschiedenis: universele openbaring’. Het gaat ons dan vooral om Van den Belts beschrijving van de zogenaamde ‘oergeschiedenis’: zijn visie op Gen. 1-3 (en ook Gen. 1-11), waarmee hij de deur openzet voor het theïstisch evolutionisme, al wil hij zichzelf daar niet onder scharen en heeft hij “de grootste aarzeling bij theïstische evolutie” (331). Al zoekend en argumenten afwegend behandelt hij de vragen

rond schepping en evolutie, Adam en Eva, het paradijs, de zondeval, en verdedigt hij de stelling dat er al heel lang ‘lijden en dood’ waren voor de zondeval van Adam en Eva, omdat hij dé zondeval meer ziet in de val van de engelen.¹² Overigens geeft hij meerdere malen toe dat zijn voorstelling van zaken niet vrij is van speculatie (331, 332, etc.). Maar ondanks zijn voorzichtigheid en zijn waarschuwing tegen een ‘overschatting van de wetenschap’ (328) neemt hij onzes inziens een afslag te vroeg en doet hij er zélf toch ook aan. Ook willen wij onder de loep nemen hoe Van den Belt zijn stelling ‘Alle waarheid is Gods waarheid’ (295) gebruikt in zijn theologiseren, en aantonen dat hij toch enigszins afglijdt in de richting van de ethische theologie¹³ doordat hij de ‘waarheid’ *ethisch* noemt (249).¹⁴ Wij achten dit een te snelle en te weinig doordachte overname van een theologisch zeer beladen begrip, dat juist een handelsmerk van de ethische theologie was: de waarheid is *ethisch* (249). Doordat hij dit waarheidsbegrip ook nog eens *bevindelijk* noemt (249), schept hij onzes inziens grote verwarring voor het geheel van de gereformeerde theologiebeoefening en daarmee ook voor de hele gereformeerde gezindte. Nadat wij zélf de ethische theologie meerdere jaren hebben doorgeworsteld in onze studieverloven, geven wij juist J. Kamphuis gelijk, die dit *ethisch* waarheidsbegrip als volgt evalueert: “Vandaag zien we een

herleving van het ethische denken in de relationele waarheids-conceptie [ofwel: het *relationele* waarheidsbegrip, K&vO], zoals die vastgelegd is in het Rapport *God met ons*, een rapport over de aard van het Schriftgezag”.¹⁵ Ook hebben wij moeite met de wijze waarop Van den Belt schrijft over het *inerrantisme*. Wij merken daaraan dat hij die wereld te weinig van binnenuit kent. Wij hebben die zelf goed leren kennen door tien jaar intensieve contacten met het Tyndale Theological Seminary in Badhoevedorp,¹⁶ dat staat voor de klassieke leer van de onfeilbaarheid (*inerrancy*) van de Schrift. Helaas ridiculiseert onze broeder Van den Belt de liefde tot het Woord van God die er in de wereld van de inerrantists leeft, door telkens richting die wereld te schermen met het woord ‘foutloosheid’. Terwijl het hun juist hierom gaat: omdat God niet kan dwalen (*errare* in het Latijn), kan ook de Schrift niet dwalen en is deze dus zonder dwaling (*inerrant*). Dat heeft ook de gereformeerde theologie altijd beleden. Het is niets anders dan *de klassieke leer van de onfeilbaarheid ten aanzien van de Schrift*, die de inerrantists willen blijven belijden (zie noot 11). Bovendien kunnen we onzes inziens de inerrancybeweging pas goed begrijpen en op waarde schatten als we deze beweging hermeneutisch benaderen en evalueren. Deze drie punten van kritiek willen we behandelen in drie volgende artikelen. ■

- 12 *Geestspraak*, 331, waar hij, tegen de gehele kerk- en dogmageschiedenis in, stelt: "De gebrokenheid waar de schepping onder lijdt, is niet op aarde maar in de hemel begonnen met de val van de engelen". Er is een val van de engelen geweest, daar zijn plaatsen in de Schrift over te vinden, bijv. Op. 12:3-4; Jes. 14:12-15 en Ez. 28:12-17. Maar dé zondeval, waarover in de Schrift op talloze plaatsen geschreven wordt en die de hele kerkgeschiedenis door geleerd is, ook door de gereformeerde theologie, is alleen de zondeval van Adam en Eva in het paradijs (Gen. 3).
- 13 Deze theologische stroming werd in Nederland geïnitieerd door D. Chantepie de la Saussaye (1818-1874, Waals hervormd predikant) en vurig voortgezet door zijn leerling J.H. Gunning jr. (1829-1905). Zij wilden niet de Bijbel verbinden met hun tijd en cultuur, maar kozen bewust voor een middenpositie tussen de Schriftgetrouwe orthodoxie en het vrijzinnige modernisme. Zij wilden 'bemiddelen' tussen die beide uitersten. (Contra dr. Wim Dekker, visiebepalend theoloog van de IZB, die stelt: "Wanneer we zoeken naar 19e-eeuwse vaders aan wie Areopagus [Centrum voor contextuele en missionaire prediking – onderdeel van de IZB, K&vO] schatplichtig is, denk je eerder aan Daniël Chantepie de la Saussaye en J.H. Gunning jr.

Het ging hen, de vaders van de ethische richting in de Hervormde Kerk, om de verbinding tussen evangelie en moderne cultuur". Zie: <https://www.theologie.nl/lijdenspreken-van-h-f-kohlbrugge/>. In Duitsland, waar de ethische theologie ontstond (met F.D.E. Schleiermacher als initiator en voorman) werd deze stroming dan ook 'Vermittlungstheologie' genoemd. Ze is zeker niet gereformeerd te noemen, want haar voornaamste doel was niet om 'bij de Bijbel te blijven'. In de PKN kennen we nú de midden-orthodoxie (een term van H. Berkhof). Die staat op dezelfde wijze in het midden, om te bemiddelen tussen orthodoxie/rechtzinnigheid en vrijzinnigheid. Een goed voorbeeld van deze nieuwere 'ethische' theologie is de 'dogmatiek' van H. Berkhof: *Christelijk Geloof* (1e druk: 1973), die vele herdrukken beleefde en zelfs in Amerika is vertaald en uitgegeven. Opvallend is dat Berkhofs 'dogmatiek' dezelfde titel draagt als Schleiermachers grote dogmatiek: *Der christliche Glaube* (1821-1822). Ook in de meer recente theologische beweging binnen de PKN 'Op goed gerucht' (zie: <https://opgoedgerucht.nl/wie-zijn-wij/>) zien wij zo'n zelfde verwantschap met de ethische theologie.

- 14 Over het ethisch waarheidsbegrip van de ethische theologen is heel wat te doen

geweest in theologisch Nederland. Het werd altijd fel bestreden door Kuyper, Bavinck, hun nazaten en ook wel door hervormde theologen.

- 15 J. Kamphuis, *Eb en vloed. Overzicht van de geschiedenis van de Nederlandse gereformeerde theologie in de 19e en 20e eeuw*, Kampen, 1985, 29.
- 16 Eén seizoen werkte één van ons (lvO) er als docent Nieuwtestamentisch Grieks, voor studenten uit de hele wereld: de V.S., Canada, Nederland, Z.-Korea, België, allerlei landen uit Afrika, etc. In diens doctoraal-scriptie (ThU te Kampen, Broederweg 15, in 1993 bij prof. dr. B. Kamphuis en prof. dr. J. van Bruggen) constateerde hij opmerkelijke overeenkomsten tussen de strijd die gereformeerden en ethischen eind 19e, begin 20e eeuw voerden, en de strijd na W.O.II tussen errantists (rondom Fuller Theological Seminary, Pasadena, Californië) en inerrantists (rondom Trinity Evangelical Divinity School, Chicago, Illinois) in de V.S. en Canada. Eén heel bekende voorman van de inerrancy-beweging, J.I. Packer, was een groot deel van zijn loopbaan verbonden aan het Regent College in Vancouver in Canada.

LEZINGENSERIE OVER THEÏSTISCHE EVOLUTIE

DOOR BART VAN DEN DIKKENBERG

Bart van den Dikkenberg, wetenschapsjournalist bij het *Reformatisch Dagblad* en auteur van het boek *De werken van Zijn handen. Een kritisch commentaar op theïstische evolutie* zal binnenkort drie lezingen houden. De onderwerpen zijn:

- 26 maart** Wat verstaan we onder theïstische evolutie en waarom groeit de populariteit?
- 23 april** Wat zijn filosofische en theologische argumenten tegen theïstische evolutie?
- 23 mei** Waarom is theïstische evolutie een gevaarlijk standpunt voor het Schriftverstaan en het eeuwig zielenheil?

De lezingen zullen plaatsvinden in **dorps huis De Stuw, De Brink 10 te Hoevelaken**.

Aanvang: 20.00 uur, inloop vanaf 19.30 uur.

Er is gelegenheid om vragen te stellen.

Er zal een collecte worden gehouden om de kosten te bestrijden.

Bij voorkeur tevoren opgave op info@samengereformeerd.nl.

Zie ook www.samengereformeerd.nl.

De spil van de redding

De opstanding van de doden,
muurschildering in het klooster van Voronet, Roemenië, 15e eeuw

*Wij verwachten de opstanding
van de doden*

Het elfde artikel van
het Apostolicum in de 21e eeuw

‘Ik geloof de opstanding van het vlees’ – we belijden dat elke zondag. Met de geloofsbelijdenis van Nicea zeggen we zelfs dat wij de opstanding van de doden *verwachten*. We kijken ernaar uit. Maar is dat ook zo? Of is dit geloofsartikel iets wat we wel voor waar houden, maar wat geen invloed heeft op ons leven van elke dag? Het gaat voor ons gevoel over een verre toekomst. En bovendien, wij zijn nog niet gestorven. Ons lichaam hoeft nog niet te worden opgewekt. Want wij leven hier nog. En dat willen we graag nog even zo houden.

In zijn brief aan de Korintiërs spreekt Paulus andere taal. Hij zegt daar dat ons leven hier en nu geen zin heeft, als er geen doden worden opgewekt. “Als wij alleen voor dit leven onze hoop op Christus hebben gebouwd, dan zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen” (1 Kor. 15:19). En over zijn leven als apostel in dienst van de Here Jezus zegt hij: “Als er geen doden worden opgewekt, waarom lopen wij dan elk uur gevaar?”... “Als ik naar de mens gesproken in Efeze met wilde dieren gevochten heb, wat voor nut heeft dat dan voor mij als er geen doden worden opgewekt?” (1 Kor. 15:30,32). Paulus verbindt dus de zin van ons leven hier aan onze *verwachting* van de opstanding van de doden. In dit artikel wil ik daar verder over nadenken. Wat is het verband tussen ons leven van elke dag en de opstanding van de do-

den? Eerst wil ik vanuit Gods Woord laten zien wat dit geloofsartikel inhoudt. Daarna wil ik een tweetal dwalingen over de opstanding bespreken die we al in de Bijbel tegenkomen. In samenhang daarmee geef ik antwoord op de hoofdvraag van dit artikel.

Opstanding van de doden

Het Oude Testament benadrukt sterk dat wij mensen een eenheid zijn van lichaam en ziel. God maakte de mens van het stof uit de aarde en blies hem de levensadem in de neus. Zo werd de mens een ‘levende ziel’ (Gen. 2:7). Hij schiep de mens ook mannelijk en vrouwelijk. Ook dat laat zien dat God ons als lichamelijke schepselen bedoeld heeft, anders dan bijvoorbeeld de engelen. Wij dienen God in en met ons lichaam.

De verwachting van de opstanding van de doden heeft hiermee te maken. In de psalmen komen we gelovigen tegen die vervolgd worden door de vijanden van God. Ze zijn bang dat ze het er niet levend vanaf zullen brengen. En dan bidden ze God om redding van de dood. Want, “wie zal U nog loven in het graf?” (Ps. 6:6; vgl. Ps. 115:17) Zulke teksten zeggen niet dat een gelovige in het Oude Testament helemaal niets wist van een leven na de dood bij God. Het punt van de dichter is: God heeft ons gemaakt om Hem in dit lichaam op deze aarde te loven. En dus beroep ik me in doodsgevaar op mijn God om dat leven te waarborgen.

Tegelijk wordt in de psalmen ook duidelijk: rechtvaardigen en onrechtvaardigen sterven beiden. Maar juist dan krijgen zulke teksten een diepere betekenis. Als er één ding boven alle twijfel verheven is, dan is dat wel de

trouw en rechtvaardigheid van God. En dus zal hij zijn gunstgenoten ook in de dood niet verlaten (Ps. 16:9-11). Omdat God trouw en rechtvaardig is, *moet* er een opstanding van de doden zijn.¹

In het Nieuwe Testament wordt deze verwachting bevestigd en uitgewerkt. Bijvoorbeeld door de Here Jezus tegenover de Sadduceeën die de opstanding van de doden ontkennen. Als God zichzelf ‘de God van Abraham, Isaak en Jakob’ noemt, betekent dat dat zij nú bij Hem leven en dat Hij hen straks uit de dood zal opwekken, want God is niet een God van doden maar van levenden. En kinderen van God zijn kinderen van de opstanding (Luc. 20:36-38).

De opstanding van de doden is een opstanding van het eigen lichaam waarin wij geleefd hebben hier op aarde.² Tegelijk is het leven van de opstanding wel totaal anders. Dan zullen wij niet meer kunnen sterven. Wij zullen geen voedsel meer nodig hebben om in leven te blijven (1 Kor. 6:13). We zullen niet meer trouwen en geen kinderen meer verwekken (Luc. 20:34-35). In plaats van een ‘aards lichaam’ zullen we dan een ‘geestelijk lichaam’ hebben (1 Kor. 15:44). Maar tegelijk is het een echt lichaam. Dat blijkt wel uit de verschijningen van de Here Jezus zelf. Hij is anders. De leerlingen herkennen hem eerst ook niet. Maar toch is Hij het zélf. Ze herkennen hem aan de wonden in zijn handen en zijn zij. Hij is geen geest, maar lichaam, want hij eet en drinkt met hen (Luc. 24:39-43). Zó is Hij de eersteling van hen die ontslapen zijn (1 Kor. 15:20).

Daarbij moeten we niet vergeten dat de opstanding van de doden in de Bijbel twee kanten heeft. Er is een opstanding tot heerlijkheid en een opstanding tot de eeuwige straf

1 Bram van de Beek, *God doet recht. Eschatologie als christologie*, Meinema, Zoetermeer, 2008, p. 39. In die zin is de hoop op de opstanding van de doden al aanwezig op de eerste bladzijden van de Bijbel. Abels bloed roept van de aardbodem tot God om recht (Gen. 4:10). En de schrijver van de brief aan de Hebreëen zegt ook dat de aartsvaders, die als vreemdelingen leefden in Kanaän, in geloof uitkeken naar een beter vaderland en naar de stad met fundamenten, waarvan God de ontwerper en bouwmeester is.

2 Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 37.

(Dan.12:2-3; Mat. 25:12). Niet alleen de gelovigen zullen worden opgewekt, maar ook de ongelovigen. Van de ongelovigen staat er in Openbaring 6:16 dat zij op de dag van het oordeel zullen roepen of de bergen hen zullen bedekken, om niet te hoeven verschijnen voor het Lam. Want zij zullen als hele mens (naar lichaam en ziel) de toorn van het Lam moeten ondergaan. Zoals de gelovigen als hele mens mogen delen in de heerlijkheid die voor hen bereid is voor de grondlegging van de wereld.

Dat zet ons ook stil bij het verband dat er is tussen het tiende ('de vergeving van de zonden') en het elfde artikel ('de opstanding van de doden') van de apostolische geloofsbelijdenis.³ De gelovigen zullen worden opgewekt om het eeuwige leven binnen te gaan. Maar dat is niet op grond van onze eigen verdiensten. Omdat Christus naar lichaam en ziel onze straf gedragen heeft, hoeft wie in Hem gelooft die niet meer te dragen. En omdat Christus uit de doden is opgewekt, zal ook ieder die in Hem gelooft in heerlijkheid worden opgewekt, om God eeuwig te dienen in het nieuwe Jeruzalem (Op. 22:3).

Laten we eten en drinken want ...

Nu belijden wij: "Wij verwachten de opstanding van de doden." Wat voor gevolgen heeft deze verwachting voor ons leven nu?

Ik wil dat duidelijk maken door het contrast te markeren met twee *dwalingen* die in de vroege kerk voorkwamen. De eerste komen we tegen in de eerste brief van Paulus aan de Korintiërs, hoofdstuk 15. We weten niet precies wat daar aan de hand was, maar in elk

geval was er een groep in de gemeente die stelde: "Er is geen opstanding van de doden". Het lijkt er veel op dat dat voor hen betekende: we leven maar één keer in dit lichaam. Daarna is het afgelopen.

Dit doet denken aan wat de Epicureers geloofden, een filosofische stroming in de oudheid. Paulus discussieerde met hen toen hij in Athene was (Hand. 17:18). Zij waren materialisten. Zij geloofden dat wij een toevallige samenklontering zijn van atomen. Als we sterven, vallen die atomen weer uit elkaar en blijft er niets van ons over. Paulus zegt nu: die overtuiging heeft gevolgen voor hoe je in het leven staat. "Laten we dan eten en drinken, want morgen sterven wij" (1 Kor. 15:32). En met sterven wordt dan bedoeld: dan is het afgelopen. De volheid van het leven in een lichaam hier op aarde kun je maar één keer genieten. En dat is nú. Dus haal eruit wat erin zit.⁴

Dit levensgevoel kom je vandaag ook tegen. *You only live once*. Je moet in het leven zoveel mogelijk genieten. En hoe je dat doet, moet je op je eigen manier uitvinden. Ook onder christenen heeft die manier van denken invloed. Nee, het geloof in een leven na de dood en in een nieuwe hemel en aarde wordt dan niet direct afgewezen. Maar het is meer een troost voor als dit leven afloopt. Als er niets meer te genieten valt. Voorop staat dan dus dat genieten het doel van dit leven is. En in dat kader krijgt de troost van het hierna-maals een plaats.

Leven in hoop op een beter leven

Paulus is de laatste die gelovigen het *genieten* van het goede dat God geeft

ontzegt. Integendeel, hij bestrijdt juist dwaalleraars die het huwelijk verbieden en mensen gebieden zich te onthouden van voedsel dat God geschapen heeft voor de gelovigen (1 Tim. 4:3). En hij zegt dat God "ons alle dingen in rijke mate verschaft om ervan te genieten" (1 Tim. 6:17). Maar genieten van dit leven is toch niet het hoogste doel voor een christen. Het hoogste doel van ons leven is om met en in ons lichaam God te eren. In alles, ook als wij eten en drinken (1 Kor. 10:31). Wat betekent daarbij de verwachting van de opstanding van de doden en het eeuwige leven?

Allereerst dit: we mogen in de goede gaven van God aan ons in dit leven al iets ervaren van de heerlijkheid die nog komen moet. Daarmee wil de Here ons verlangen wekken naar de 'volkomen openbaring van Gods goedertierenheid', zegt Calvijn.⁵ Bovendien worden we opgeroepen om vrijgevig te zijn met alles wat God ons gaf (1 Tim. 6:18-19). Daarvoor zal God ons belonen op de dag van de opstanding (Luc. 14:14) – al hebben we al onze goede werken aan Hem zelf te danken.

Maar de dienst aan de Here kan ook betekenen dat wij de goede dingen van dit leven omwille van Hem moeten opgeven. Ja, dat we zelfs voor Hem moeten sterven. Waar halen we dan de kracht daarvoor vandaan? Die halen we uit de verwachting dat we daar een beter leven voor terugkrijgen. Paulus heeft vanuit die verwachting zijn werk als apostel kunnen doen. Wat bracht zijn apostolische taak veel lijden met zich mee. Hij heeft schipbreuk geleden, is geslagen, heeft honger en dorst moeten lijden, was naakt en had geen vaste woonplaats (1 Kor. 4:11v). Waar haalde hij de moed vandaan om dit allemaal te verdragen? Dat zegt hij

zelf in Romeinen 8:18: “Ik ben ervan overtuigd dat het lijden van de tegenwoordige tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid die over ons geopenbaard zal worden”. Die verwachting maakte dat hij zichzelf voluit kon geven aan de Here en aan de kerken die hij diende. “Wij weten immers dat Hij die de Here Jezus opgewekt heeft, ook ons door Jezus zal opwekken en samen met u voor zich zal stellen” (2 Kor. 4:13-14).

Nu al opgestaan?

De andere dwaling die ik wil bespreken, komen we tegen in de tweede brief van Paulus aan Timoteüs. Hij maakt daar melding van Hymenaeus en Filetus die leren “dat de opstanding al heeft plaatsgevonden” (2 Tim. 2:18). Daarmee bedoelen ze niet de opstanding van de Christus, maar die van de gelovigen. Het zou goed kunnen dat zij tot die gedachte gekomen zijn vanuit Paulus’ eigen onderwijs. Petrus zegt al dat sommige mensen bepaalde zaken uit Paulus’ brieven “tot hun eigen verderf verdraaien” (2 Petr. 3:16). Paulus schrijft immers op verschillende plaatsen dat wij nu al met Christus zijn opgestaan (Ef. 2:5; Kol. 3:1). Daarmee bedoelt hij: wij zijn in onszelf nog zondaren en sterfelijke mensen. Maar wij delen nu al door het geloof in de opstandingsheerlijkheid van Christus. En we zullen aan Hem gelijk zijn als Hij verschijnt. Dat is nu nog niet zo (Kol. 3:1-4; vgl. 1 Joh. 3:2). Het is goed mogelijk dat Hymenaeus en Filetus dat laatste ontkenden. Ze zeiden dan: onze geestelijke opstanding in Christus is de opstanding van de doden. Wij zijn al gelijk aan Christus. Dat zag je aan hen niet af. Want ook zij moesten nog sterven. Ook zij zondigden nog. Maar ze zeiden: wij

zijn niet meer onszelf. In Christus zijn wij volmaakt. Met ons aardse leven hebben wij niets meer te maken. Dat is oud en voorbij.⁶

Wat zeg je hiermee in feite? Dat geloven in Christus betekent dat jij niet meer bestaat, maar dat je helemaal opgaat in Hem. Dat leidt tot een scheiding tussen je dagelijks leven en je identiteit als christen. Die hebben niets met elkaar te maken. Christen-zijn wordt dan iets van een innerlijk gevoel. Iets spiritueels. Maar het heeft geen gevolgen voor hoe je dagelijks leeft in dit lichaam. Jij bent ten diepste al volmaakt in Christus. Deze kijk op jezelf maakt je hoogmoedig. De strijd tegen de zonde is een gepasseerd station. En het gevolg is uiteindelijk dat je een werelds leven gaat leiden.

Dit sterfelijk lichaam tempel van de Geest

Paulus leert ons inderdaad dat wij door het geloof in Christus met hem gestorven en opgestaan zijn. Voor God ligt ons zondige bestaan achter ons. Maar welke oproep verbindt de apostel daaraan? “Laat daarom de zonde niet meer regeren in uw sterfelijk lichaam” (Rom. 6:12). “Dood dan uw leden die op de aarde zijn: ontucht, onreinheid, hartstocht (...)” (Kol. 3:5). Dat nieuwe leven dat wij in Christus bezitten, krijgt door de werking van de Heilige Geest gestalte in het afleggen van de oude en het opstaan van de nieuwe mens. Zo bereidt de Heilige Geest ons voor op de toekomst, waarin we volmaakt zullen zijn en in een verheerlijkt lichaam God mogen dienen. Dát leven begint nu al in ons sterfelijk bestaan. Kortom: als wij de opstanding van de doden verwachten, moet dat voor

ons een motivatie zijn om in heel ons doen en laten ons aan de Here toe te wijden. Johannes zegt het zo: “Geliefden, nu zijn wij kinderen van God, en het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen. Maar wij weten dat, als Hij geopenbaard zal worden, wij Hem gelijk zullen zijn, want wij zullen Hem zien zoals hij is. *Ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich zoals Hij rein is*” (1 Joh. 3:2,3).

Slot

Elke zondag belijden wij: “Wij verwachten de opstanding van de doden.” Ik hoop dat dit artikel u en jou geholpen heeft om te zien dat dat maar niet iets is van de verre toekomst. Integendeel: als we daar werkelijk naar uitkijken, bepaalt die toekomst hoe we vandaag in het leven staan. ■

3 Van de Beek, *God doet recht*, p. 39-41.

4 F.W. Grosheide, *De eerste brief van de apostel Paulus aan de kerk te Korinthe*, Bottenburg, Amsterdam, 1932, p. 527-529. Hoewel de woorden van Paulus zelf afkomstig zijn uit Jes. 22:13 zullen de eerste hoorders die wellicht ook verbonden hebben met het gedachtegoed van de Epicureeërs (R.D. Anderson, *1 Korintiërs. Orde op zaken in een jonge stadskerk*, Kok, Kampen, 2008, p. 232.) Overigens legden de Epicureeërs zelf veel nadruk op matigheid. Maar ze leerden wel dat het hoogste goed in dit leven bestaat in het vermijden van pijn en nastreven van lichamelijk genot.

5 Calvijn, *Institutie*, Boek 3, hoofdstuk 9,3.

6 Dat ze zoiets leerden blijft natuurlijk een veronderstelling, maar als je kijkt naar wat de gnostici – een geestelijke stroming in de kerk van de 2e eeuw – later leerden over de geestelijke opstanding, is het waarschijnlijk dat het toch zoiets is geweest.

**“Ik ben aan
U gehecht,
met heel
mijn
ziel, uw
rechterhand
houdt mij
vast”**

(PSALMEN 63:9)

Met mijn ziel, aan U gehecht!

Aandacht voor de ziel is terug! In een debat tussen een kerkplanter en mindfulnessstrainster was tijdens een peiling in de zaal 90 procent van de aanwezigen ervan overtuigd dat de mens wel degelijk een ziel heeft ...

Dit kan een tegengeluid zijn, als mensen te horen krijgen: je bent niet meer dan een lichaam (Midas Dekkers), niet meer en niet minder! Of als hun te verstaan wordt gegeven: wij zijn ons brein (Dick Swaab). Weer anderen denken bij ziel aan zielkunde, dat wil zeggen: psychologie. Dan gaat het over onze *psyche*: wat wij voelen en doorleven. In de Bijbel wordt zeer regelmatig gesproken over de menselijke ziel, vooral in de Psalmen. Daarin gaat het over een bezielde lichamelijkheid. Mijn ziel heeft honger, dorst, verlangt, bezwijkt, is onrustig (Ps. 42, 84, etc.). Je ziel, dat ben je zelf, dat is je complete ik, van binnen en van buiten. Meer dan ons lichaam, meer dan ons brein, meer dan ons gevoel. Je ziel, dat is je hele ik, als mens naar Gods beeld geschapen. Het is als het ware je navelstreng met je Schepper.

Gekwetste ziel

Tot vier keer toe spreekt David in Psalm 63 over 'mijn ziel'. Hij verwijst

Koning David,
fresco in de St. Peter
in Ivanic-Grad, Kroatië

meteen naar de woestijn van Juda. En alles wijst erop dat hij op de vlucht is voor Absalom (2 Sam. 15-19). Wanneer je leest hoe zijn eigen zoon hem achtervolgt en hij als een ongewenste asielzoeker het land wordt uitgezet ... Dan gaat deze psalm extra spreken. We hebben te maken met de gekwetste ziel van de dichter. Wat een moeilijke relatie had hij met zijn zoon Absalom die incest in het paleis wilde aanpakken. David kon zich maar niet met hem verzoenen. En nu neemt die zoon uit blinde woede wraak. David is diep gekrenkt en tot in zijn ziel geraakt. Tot hij in de woestijn tot inkeer komt bij zijn God. Een gebroken man met een diep gekwetste ziel.

Smachtende ziel

God, mijn God, naar u smacht mijn ziel ... Met heel zijn wezen verlangt David naar zijn God. Dat staat niet los van zijn lichaam (63:2). Zie hoe mijn ziel én lichaam smachten. De droogte

in de woestijn waarin hij ronddwaalt is sprekend geworden voor zijn situatie. Van binnen en van buiten, met heel zijn wezen verlangt Hij naar zijn God. Zoals hij hunkert naar water, zo ervaart hij ook Gods afwezigheid.

Waar snakt David nu eigenlijk naar? Naar herstel van de relatiechaos in zijn huis? Naar een stukje rust en ruimte voor zichzelf? Naar meevallers in plaats van tegenvallers? Het is alles tegelijk! David beseft dat Hij alleen nog maar bij God terecht kan. Hij kan geen kant meer op, waar moet hij heen? Heer, naar u alleen! David zoekt de Bron van zijn leven op.

Het komt voor dat mensen een ervaring met God zoeken. Toch is het dan nog maar de vraag of men God zelf zoekt of een goede beleving! God is veel meer dan een goed gevoel. Het kan zelfs zo zijn dat God die aangename gevoelens wegneemt, om je te laten ondervinden wat echt geluk geeft en werkelijk houvast biedt. Dit gedicht is voorbeeld van zo'n zoektocht naar God.

Hongerige ziel

Hij voedt onze hongerige en dorstige zielen ... Een bekende zin uit het klassieke avondmaalsformulier. Dit sluit aan bij wat David dicht: *mijn ziel wordt verzadigd* (63:6). Verzadiging komt pas als je honger is gestild. Blijkbaar kan je ziel honger hebben en kun je je ziel voeden. Maar hoe werkt dat?

Het gaat hier om een geestelijke honger. In de moeilijke situatie wordt Davids honger niet gestild door materie of spullen. Wat heb je daaraan als je eigen zoon je verstoot? En als je verbannen bent uit je eigen huis? Wat koop je dan voor luxe en bezittingen? Die gaan je leed niet verzachten. Integendeel, die worden gewoon waardeloos.

David heeft een herontdekking gedaan. Hoe is zijn ziel verzadigd? In het heiligdom, in de tempel. Daar zijn vleugels op het verzoendeksel, die beschermend werken (63:3-4). Die het goed met je maken en je in bescherming nemen. In een woord: uw liefde is meer dan het leven. Die liefde is een goedheid die je niet verdient. Het is een loyaliteit aan jou, terwijl jij het zelf hebt laten afweten. Het is de trouw van God, ondanks alles. Mensen kunnen je afschrijven en afdanken, met of zonder reden. David kon erover meepraten. Maar hij was dan ook vreemdgegaan met Batseba. Had een gemeen en vuil spel gespeeld met Uria. Had de situatie van incest in zijn huis niet aangepakt, geen recht gedaan. Hij heeft veel fouten en missers begaan. Als alles je uit handen valt, blijft God alleen over. Overgave is de kern van aanbidding. De natuurlijke reactie op Gods onvoorstelbare liefde en goedheid. Je geeft jezelf aan Hem niet uit angst of plichtsbef, maar puur en alleen omdat Hij zoveel geduld met jou heeft, en je daadwerkelijk vergeeft en draagt, tot in het diepste van je ziel. Je zorgt voor je ziel, als je die woorden laat welgeval- len.

Hechtende ziel

Prachtig gedicht ... met als climax: "Ik ben aan u gehecht, met heel mijn ziel" (63:9). Het is hangen aan iemand, afhankelijk zijn. Zoals je gehecht bent aan je geliefde. In elk mensenleven begint het met hechting in de moederschoot. Zo worden mensen geboren met de ziel als navelstreng van de Schepper, je allereigenste ik, met je unieke DNA. David zingt het uit: ik ben gehecht aan U. Ik kan en wil niet zonder u. Wat een geweldige aantrekkingskracht. Helemaal, met alles wat ik ben! In feite gaat David terug naar zijn Schepper en erkent Hij zijn diepe afhankelijkheid. Hij dicht niet: ik ben aan u gehecht, met heel mijn ziel, want mijn rechterhand houdt U vast. Precies omgekeerd; dat *ik* zo aan u gehecht ben, dat komt omdat *uw* rechterhand mij vasthoudt. David is zelf uit de band gesprongen, maar niet uit Gods hand. Zelfs toen ik mijzelf verloren waande, had uw rechterhand mij in de peiling. Niet David heeft zo'n geweldige relatie met God, maar God heeft zo'n geweldige relatie met David! Zoals dat voor iedere gezonde hechting geldt, zo is dat ook hier: hier gaat meer dan een gevoel achter schuil. Het is ook een daadwerkelijke keuze. Een bereidheid om je aan elkaar te geven en elkaar toegang te geven tot je hart en leven. In het vertrouwen op de macht en liefde van God. "Liggend op mijn bed denk ik aan u, wakend in de nacht prevel ik uw naam" (63:7) Bij alle andere gedachten en beelden die hem kunnen bezighouden, richt David zich ook op zijn God.

Bedreigde ziel

David wenst zijn vijanden vreselijke dingen toe. Dat is niet zomaar, niet zozeer omdat ze tegen David zijn, maar omdat ze zijn ziel bedreigen en te gronde willen richten. Ze staan hem naar het leven.

De tegenstelling tussen de intieme lofzang aan het begin en de verwensing aan het eind lijkt heel groot. Toch horen deze bij elkaar. Hoe kostbaarder je verbondenheid met God is, des te meer wordt duidelijk dat wie die bedreigen je vijanden zijn. *God trekt zich je lot zo aan, dat jouw vijanden die van Hem zijn, en Zijn vijanden de jouwe worden.* Omdat je het kwaad wilt haten en het goede wilt leren liefhebben (vgl. slot Ps. 139).

Tegen de achtergrond van Davids geschiedenis zijn het de mensen die meeheulen met de vijand, verkeerde voorspellingen doen, en verdraaide adviezen geven. Mensen die hem vervloeken en stenen achterna gooien. Sterker nog, ze willen hem kapot maken en van de aarde wegvagen: zijn ziel vernietigen. Het gaat hier maar niet om persoonlijke vijanden van David. Voordat Jezus kwam op aarde, lag het anders: die vijanden waren ook uit op de troon van David! De Troon van de Messias in aantocht (Ps. 2)! Kwade machten die God niet als koning willen. Die bedreiging en vijandschap heeft Jezus gedragen. Juist in je afhankelijkheid, waarmee je ziel aan God verbonden is, als je behoeftig en kwetsbaar bent, ben je ook doelwit van kwade machten. Alleen God kan je daartegen beschermen; Hij maakt je zielsgelukkig. Dat is meer dan je lichaam, dus ook als je gezondheid ontbeert. Meer dan je verstand; gelukkig maar als je begrip je in de steek laat. Meer dan je gevoel; gelukkig maar als je gevoel het laat afweten. God wil jou ... helemaal. Met Hem ben je niet onkwetsbaar, maar wel onschendbaar. ■

INTERKERKELIJKE SAMENWERKING

**“Ze denken dat u
de bisschop bent”,
zeiden ze
in volle ernst**

In de tijd dat Nieuw-Guinea nog onder Nederlands bestuur stond, kreeg iedere Nederlandse kerkdenominatie een eigen gebied toegewezen waar ze zending mocht drijven. Als vrijgemaakte kerken waren wij een echte ‘laatkomer’ en dat betekende dat er voor onze zending alleen nog maar een zeer afgelegen plek diep in het oerwoud beschikbaar was. Als Westerse zendelingen konden we daar echter niet werken en overleven zonder hulp van Papoea’s uit de al iets meer ontwikkelde gebieden. Gelukkig konden wij beschikken over heel wat helpers, timmerlui, onderwijzers afkomstig uit het grote gebied waar de Roomse Missie al vele decennia aan het werk was. Roomse helpers dus in dienst van de gereformeerde zending. Na verloop van tijd werden zij vaak overtuigd gereformeerd. Vervolgens vroegen zij of we misschien ook konden gaan werken in de (roomse) dorpen waar hun familie nog woonde. Alleen: hoe zouden we kunnen gaan werken in een gebied dat al sinds mensenheugenis aan een andere kerk was toegewezen? We voerden overleg met de hoogste kerkelijke autoriteit in het roomse missiegebied. Dat bleek een Nederlandse missionaris te zijn. Hij leidde ons rond in zijn hoofdparochie en liet ons zijn kerk, zijn pastorie en de steenfabriek zien die hij had opgezet. We logeerden in het uitgebreide gastenhuis waar ook wat paters en zusters verbleven. Geen enkele moeite had onze Nederlandse ‘collega’ ermee als wij een paar dorpen van hem zouden ‘overnemen’. De bewuste dorpen waren voor hem toch al moeilijk te bereiken en waarschijnlijk zouden wij het na verloop van tijd ook wel opgeven. Bij het allerhartelijkste afscheid kreeg ik een halve liter eerste klas miswijn mee ‘verstopt’ in een fles Johnnie Walker. De dorpen die wij wilden bezoeken waren inderdaad wel heel erg ver van

die missiepost af. Ik heb het een keer lopend geprobeerd, nadat we eerst met het watervliegtuig op de rivier bij de (missie) hoofdpst waren afgezet. De piloot van de MAF opperde dat ik maar beter stroomopwaarts in de buurt van ‘mijn’ nieuwe zendingsgebied een plek kon zoeken waar het vliegtuig veilig op de rivier kon landen. Dat zou ons heel wat blaren kunnen besparen. Na een lange dagmars en een dag goede gesprekken met familieleden van onze helpers gingen we naar de rivier om een geschikte landingsplek te zoeken. In de slingerende en redelijk snelstromende rivier was echter geen recht stuk te vinden dat voldoende lang was. Mijn reisgenoten stelden, na deze teleurstellende ontdekking, voor dat we een vlot zouden maken van bamboe en dan ons de rivier zouden laten afdrijven tot de plek waar het vliegtuig ons de volgende dag weer zou komen oppikken. Voor mij een enorme opluchting dat ik dat vreselijke eind niet zou hoeven lopen! Midden op het vlot zat ik als een vorst op mijn twee tourneeblikken. Na een paar uur was het echter niet zo aangenaam meer. Bij een tocht op de rivier heeft de zon vrije toegang tot je hoofd en armen. Ik was al gauw bezig hevige te verbranden. Dus haalde ik het laken waaronder ik normaliter sliep uit m’n tourneeblik. Dit min of meer witte geval drapeerde ik over mijn hoofd en lichaam. Heerlijk! Vreemd vond ik dat de mensen die hier en daar langs de rivieroever bezig waren met het wassen van hun sago telkens diep voorover bogen. In mijn naïviteit vroeg ik m’n begeleiders naar het waarom hiervan. “Ze denken dat u de bisschop bent”, zeiden ze in volle ernst. En volgens mij vonden ze het als ex-roomse gereformeerden maar wat leuk om de eerbiedige toeschouwers niet uit de droom te helpen. ■

Gesignaleerd

Onder dit kopje willen we de komende tijd aandacht besteden aan kerkelijke ontwikkelingen, met name binnen de bredere 'gereformeerde gezindte'.

Op het moment dat ik dit schrijf gaat alle aandacht uit naar de CGK-Synode (zie *ND* en *RD*), die vergadert over de verdeeldheid binnen de CGK als het gaat om de vrouw in het ambt. Alle revisieverzoeken ten aanzien van eerdere besluiten hierover zijn door de synode afgewezen.

Hoe moet het nu verder, wanneer een belangrijke minderheid die besluiten niet kan/wil accepteren? Er is een Commissie Toekomst Kerkverband ingesteld, die met een voorstel kwam: een ultieme poging om een breuk te voorkomen.

CGK-vrouwen bidden continu om het bewaren van de eenheid. Maar voor degenen die de vrouw in het ambt accepteren is het gemakkelijker om dit te bidden, dan voor wie dat niet kan. Omdat de eersten vinden dat dit verschil binnen één kerkverband te dragen is.

Uiteindelijk gaat het over de manier van Bijbel-lezen. Iemand als ds. Rein den Hertog benoemde dat: zie het *ND* van 30 januari 2025. Hij meent dat er 'binnen een gereformeerd hermeneutisch kader' meerdere manieren zijn om de Bijbel te lezen. Maar de vraag waar het om draait is juist of de nieuwere manier niet het Schriftgezag aantast.

Terwijl ik dit schrijf komt het bericht binnen, dat voor het commissievoorstel binnen de synode te weinig draagvlak blijkt te zijn en dat de commissie

haar voorstel heeft ingetrokken. Daarmee is de kans dat het lukt om elkaar vast te houden een stuk kleiner geworden. In maart wordt er verder vergaderd.

Te hopen valt dat er een CGK-kerkverband blijft dat voluit confessioneel gereformeerd is. Het accepteren van (twee) tegenstrijdige visies op dit punt binnen één kerkverband zou betekenen dat er principieel geen verschil meer is met de NGK en de PKN. En welk veilig kerkverband blijft er dan over voor confessioneel gereformeerde gelovigen? Misschien de HHK? Of de Gereformeerde Kerken, de recente fusie van DGK en GKN? Wel een fusie waar we dankbaar voor zijn! Maar hoe mooi zou het zijn, wanneer er ook nog eens een fusie komt van deze GK met een betrouwbaar CGK-kerkverband!

Laat dat vooral ons gebed mogen zijn.

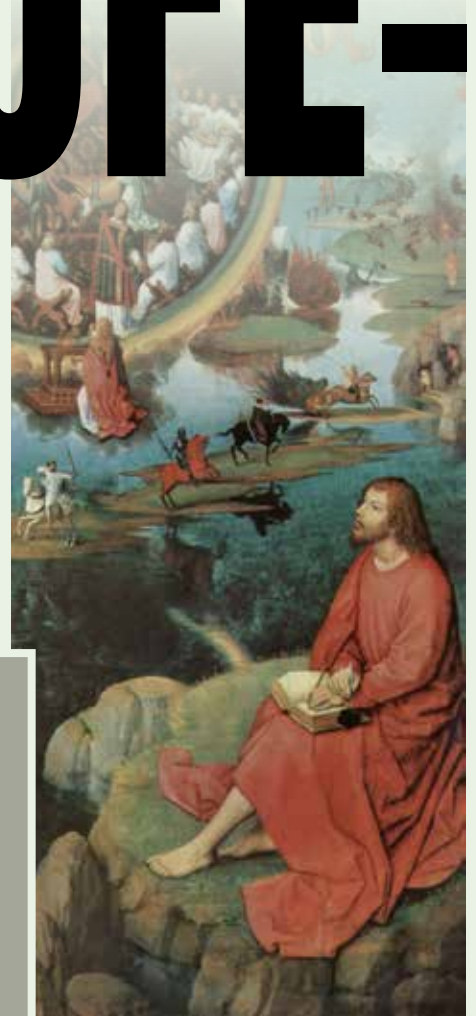
Is het erg als de CGK zouden ophouden te bestaan?

In *De Wekker* (10 januari 2025) geeft ds. Buijs, preses van de CGK-Synode, antwoord op deze vraag:

Ja en nee. Als dat is omdat er een breuk komt omdat we elkaar niet hebben kunnen vasthouden, is dat zonder meer erg. Er zijn dan alleen maar verliezers. Aan de andere kant: nee. Ik denk aan een uitspraak van wijlen ds. J.H. Velema: 'Het zou niet erg zijn als er als Jezus terugkomt geen CGK meer is, het gaat erom dat er een kerk van Christus is op aarde.' We zijn dankbaar voor wat we ontvangen hebben en moeten daar zuinig op zijn, maar de CGK is geen doel in zichzelf. Integendeel: we hopen en bidden dat er een eenheid ontstaat tussen allen die de verschijning van Christus liefhebben. ■

ONGELOOF- LIJKE DINGEN

Hans Memling, *Johannes op Patmos*

"Vreemd," zei de dominee, "maar er geloven meer mensen in de hemel dan in God. Mensen hebben allerlei ideeën over de hemel en die zijn niet afkomstig uit de Bijbel, maar uit de menselijke fantasie. Ideeën over hoe het zal zijn na dit leven. Van één ding is iedereen overtuigd: Het leven stopt een keer. En dan?" En hij ging verder: "Ook in de kerk zijn maar weinig mensen die weten hoe de hemel is".

Oei, dacht ik, dat geldt ook voor mij! Het was een zondag in de vakantie. Ik zat in een vreemde kerk. Je kent er niemand en kijkt een beetje nieuwsgierig rond. Dan begint de preek en je zet jezelf in de luisterhouding. Het was een prachtige preek! Thuis heb ik 'm nog een keer beluisterd. Want voor mij gold ook: wat weet ik eigenlijk over de hemel? En wat heeft de Here ons daarover al bekend gemaakt?

In mijn postvak zat al het verzoek om een recensie te schrijven over het boekje *Openbaring voor jongeren* van Steef Post. Ja, dat ga ik doen, dacht ik, want in het Bijbelboek Openbaring geeft de Here ons een inkijk in de hemel! En wat mooi dus om samen met jongeren dit Bijbelboek te lezen. Dat is geweldig en nodig! Want hoe komt het toch dat we vaak het idee hebben dat het lezen van Openbaring alleen geschikt is voor 'doorgewinterde' christenen? Is dat zo? Met andere woorden: moet je alles snappen als je het leest? Natuurlijk niet! "Zelfs al weet je niet goed wat alles betekent, dan nog kun je over de verhalen nadenken en er samen over praten", zegt Steef Post in het nawoord bij zijn boekje.

Auteur en doelgroep

Steef Post, wie is hij? Daar kun je op internet natuurlijk van alles over vinden. Voor dit boekje is die info niet allemaal belangrijk, maar wel was ik nieuwsgierig naar het antwoord op twee vragen: Wat heeft deze schrijver met jongeren en wat is zijn kerkelijke achtergrond?

Met jongeren blijkt hij veel ervaring te hebben: Zijn carrière is hij gestart als onderwijzer in Dinteloord. Tijdens zijn werk op de basisschool heeft hij de studie Nederlands opgepakt, eerst de lerarenopleiding en aansluitend zijn doctoraal. In die tijd werkte hij als docent Nederlands op de Gomarus Scholengemeenschap te Gorinchem. Later ging hij meer in de richting van management, eerst in het onderwijs, daarna in de GGZ. Genoeg ervaring dus in het werken met jongeren.

Hij is van harte gemeentelid van de Gereformeerde Gemeenten. Dat hij Bijbelstudies voor jongeren schrijft past daarom echt bij hem.

De achterflap

Achterop het boekje staat een tekst die jongeren wel aanspreekt.

Johannes werd gevangengezet op een klein eiland in de grote zee. Saai, denk je misschien. Maar Johannes heeft daar ongelofelijke dingen gezien. Hij zag woeste dieren, sprinkhanen, een draak ... en het meest bijzondere was wel dat hij de Heere Jezus zag als het Lam dat geslacht is. Gelukkig moest Johannes alles opschrijven en staat het in het Bijbelboek Openbaring. Wil je daar meer van weten? Lees dit boek!

Nou, dat gaan we doen, Steef!

Opzet

Het boekje volgt in 25 hoofdstukken gewoon de inhoud van het Bijbel-

boek. Eerst de opdracht van Jezus aan Johannes, dan de zeven brieven en daarna de hoofdstukken met de visioenen. Boven elk hoofdstuk staat over welk gedeelte van Openbaring het zal gaan. Dat kun je er dus bij lezen. De taal is eenvoudig, de hoofdstukken zijn kort en hebben aan het eind een blokje 'om over door te praten'. Dat is steeds een vraag of een opdracht die aansluit bij het leven in deze tijd. 'Om over door te praten' suggereert al dat je dit boek niet in je eentje leest. Het is heel geschikt voor het lezen in een groepje. Dat kan een bijbelstudiegroepje zijn, maar ook een gezin of een klas.

Inhoud

Hoofdstuk 1 start met te vertellen hoe Johannes op Patmos gevangen zit en nergens heen kan. Vanuit Efeze is hij verbannen. Is dat dus het eind van zijn werk? Nee, hij gaat dingen zien die nog nooit iemand heeft gezien! Hij mag in de hemel kijken en Jezus zien. Jezus geeft hem de opdracht zeven brieven te schrijven.

De hoofdstukken 2 tot en met 8 hebben elk zo'n brief als inhoud. Het is bijzonder hoe de schrijver elk hoofdstuk begint. Soms met een verhalend stukje over de betreffende gemeente, zoals die bij elkaar zit tijdens het lezen van de brief. Soms ook met informatie over de plaats waar de gemeente zich bevindt en de situatie. Post heeft veel kennis over de tijd waarin de brieven geschreven zijn. Heel leerzaam! En niet alleen voor jongeren. Ik leerde er ook nieuwe dingen van.

De eerste brief is voor de gemeente waar Johannes opgepakt is: Efeze. Het

hoofdstuk begint zo:

In de kerk van Efeze zitten de mensen zachtjes met elkaar te praten. Anderen zijn nog niet eens gaan zitten. Ze lopen wat rond. Maar dan zien ze hoe er voor in de kerk een man gaat staan. Ze zoeken snel een plekje. Het wordt stil. De man voor in de kerk (...) heeft een brief in zijn hand. Van wie is die brief? Wat zou erin staan? De man gaat lezen. "Dit zegt Hij Die de zeven sterren in zijn rechterhand houdt ..."

En het hoofdstuk over de brief aan Pergamus start zo:

Het wordt doodstil in de kerk. Plechtig leest de ouderling de brief van Jezus Christus aan de gemeente van Pergamus voor. "Ik weet ervan", zegt de Heere Jezus, "dat bij jullie Antipas is gedood". Antipas, van wie ze zo hielden. Ze herinneren het zich als de dag van gisteren ...

Door zo te beginnen komt de inhoud van de brief meteen dichterbij. Het lijkt haast of je er zelf bij bent. En als dan de gespreksvraag aan het eind van het hoofdstuk over de wereld van vandaag gaat, komt de inhoud van de brief vanzelf in het gewone leven!

Ook de hoofdstukken 9 tot en met 25 zijn geschreven op een manier die de inhoud dicht bij de lezer brengt. Je ziet het als het ware gebeuren. Een paar voorbeelden. Hoofdstuk 9: "De deur van de hemel staat open. Een luide stem roept Johannes binnen. 'Kom hierboven. Ik zal je laten zien wat er gebeuren gaat'". Hoofdstuk 10: "In de handen van Jezus ligt nu een boekrol waarin alles staat wat er op aarde zal gaan gebeuren".

De titels van de hoofdstukken helpen mee om de inhoud te begrijpen. Bijvoorbeeld: 'Kom binnen in de hemel' (hfst. 9) en 'De bruiloft komt eraan' (hfst. 22).

Het is opvallend dat er nergens na het lezen van een hoofdstuk nog uitleg komt over wat Johannes ziet. Gewoon in de tekst staat af en toe een korte zin die verduidelijkt wat er gebeurt en wat het doel daarvan is. Daardoor begrijp je wat je leest. Door het gevoel dat je er zelf bij bent, onthoud je het ook beter. Origineel gedaan! De blokjes 'om even over door te praten' aan het eind van elk hoofdstuk geven geen verdere uitleg van het hoofdstuk, maar zijn gericht op het leven van de lezer zelf. Ze lokken een gesprek uit en zijn heel gevarieerd. Bij het visioen met de paarden in Openbaring 6 (hfst. 10 in het boekje) staat bijvoorbeeld de opdracht: "Ga eens na waar nu het witte paard rijdt en er veel mensen bekeerd worden. Waar is het rode paard van de oorlog? En het zwarte van hongersnood? ... Waarvoor kun je bidden als er oorlog is, of hongersnood? ..."

Doel en resultaat

Dit boekje is geschreven voor jongeren vanaf 11 jaar. Het is leuk dat Post uit die doelgroep ook hulp heeft gekregen: in de verantwoording achterin het boekje bedankt hij de zes jongeren die hem hebben geholpen. Als je dit boekje hebt gelezen heb je op een toegankelijke manier kennismemaakt met het Bijbelboek Openbaring. En dat is ongetwijfeld het doel van Steef Post. Jongeren hebben geleerd dat God in dit Bijbelboek zegt: Het gaat niet fout. Wie in Mij gelooft hoeft

niet te schrikken als hij leest over grote rampen of erge dingen. De duivel en deze wereld gaan voorbij. Koning Jezus overwint en Zijn kinderen zullen voor altijd bij Hem zijn.

Wat een belangrijk resultaat! Bedankt, Steef Post, voor jouw verrassende keuze om juist dit Bijbelboek in de belangstelling van jongeren te zetten.

Conclusie

Van harte aanbevolen! En niet alleen voor jongeren, ook volwassenen zullen het met plezier lezen en er veel van leren. ■

N.a.v.:
Steef Post,
Openbaring voor jongeren, Uitg. De Banier, 2023, ISBN: 9789402908879, 96 pag., prijs € 12,95.

DE TROOST VAN CHRISTUS' OVERWINNING OP DE KWAADE MACHTEN

Dr. S.D. (Steef) Post schreef een leeswijzer bij het Bijbelboek Openbaring. Deze auteur, lid van de Gereformeerde Gemeente te Gorinchem, schrijft columns voor het *Reformatorisch Dagblad* en publiceert Bijbelstudies voor jongeren.

Dat er in 2022 een vierde druk verscheen van zijn leeswijzer bij het Bijbelboek Openbaring geeft aan dat er in reformatorische kring behoefte bestaat aan uitleg van dit Bijbelboek. Elk boek dat helpt om mensen aan het lezen te krijgen in een als lastig bekendstaand Bijbelboek is meegenomen!

Cyclisch lezen

Dit boekje bestaat uit drie delen. Eerst is er de inleiding, waarin de auteur opbiecht dat hij veel heeft geleerd van de uitleg van Openbaring door William Hendriksen, een van afkomst Nederlandse jongen uit Tiel die in Amerika hoogleraar Nieuwe Testament werd aan het Calvin Theological Seminary. Diens boek over Openbaring (*More than Conquerors*) is in 1952 ook in het Nederlands verschenen, onder de titel *Visioenen der voleinding*. Een tweede druk kwam uit in 1988. Hendriksen (1900-1982) is van mening dat Openbaring is opgebouwd uit zeven gedeelten die steeds weer de hele geschiedenis van hemelvaart tot wederkomst beschrijven. Post deelt deze mening. Openbaring wil cyclisch en niet lineair gelezen worden. Cyclisch (als in een cirkel) wil zeggen dat het boek steeds weer de hele geschiedenis van hemelvaart tot wederkomst doorloopt. Lineair wil zeggen dat alles in een rechte lijn doorloopt, zonder

Houd het doel voor ogen. Jezus Christus staat centraal. Het boek is geen waarzegging, maar profetie

herhaling van steeds weer dezelfde geschiedenis onder een ander aspect. Er is ook sprake van intensivering: het oordeel treft eerst een vierde deel van de mensheid, later een derde deel.

In het tweede deel bespreekt Post zeven leeswijzers voor het boek Openbaring. Leeswijzer 1: maak het niet te moeilijk, begin bij wat je begrijpt. Leeswijzer 2: houd het doel voor ogen. Jezus Christus staat centraal. Het boek is geen waarzegging, maar profetie. Leeswijzer 3: begin bij het begin. Openbaring is begonnen als brief. De eerste lezers zijn de leden van de zeven gemeenten in Klein-Azië. Leeswijzer 4: weet waar je bent. Let op de structuur van zegels, bazuinen en schalen (fiolen). Leeswijzer 5: stap in de wereld van symbolen. Beelden zijn geen foto's, maar symbolen die iets

aanduiden. Leeswijzer 6: gebruik de hele Bijbel. Bijvoorbeeld de verwijzingen naar Exodus, Ezechiël en Daniël. Leeswijzer 7: lees Openbaring biddend. Openbaring vraagt om schuldbelijdenis, dankzegging, lofprijzing en gebed voor jezelf en de ander. Deze zeven leeswijzers ademen de uitlegkundige traditie van de gereformeerde exegeten. De auteur gaat niet in discussie met andere uitleggers, maar spant zich in om de troost van Christus' overwinning op de kwade machten uiteen te zetten.

In het derde deel wordt het Bijbelboek per hoofdstuk uitgelegd. Elk hoofdstuk eindigt met gespreksvragen, waardoor het boekje heel geschikt is voor persoonlijke of gezamenlijke Bijbelstudie.

Achter de schermen

Waarom zou je Openbaring lezen? Die vraag beantwoordt Post met een anekdote. Een piloot nodigde de reizigers in zijn vliegtuig eens uit om via een bepaald radiokanaal te luisteren naar de communicatie tussen de piloten en de verkeerstoren. Dat was indrukwekkend: je hoorde wat er achter de schermen allemaal gebeurde om je veilig te laten vliegen. Zo geeft de Heer in het boek Openbaring informatie vanuit het besturingscentrum en laat iets zien van de regering der wereld. Stel dat Openbaring niet in de Bijbel stond. Dan eindigde de canon met de sombere brief van Judas die gaat over dwaalleraars, spotters en oordeel. Nu eindigt de canon met Openbaring: een boek van troost, bemoediging en zekerheid, een boek dat uitmondt in de ontmoeting van

de bruid en haar Bruidegom, Jezus Christus.

Gereformeerde uitlegtraditie

In mijn eigen publicaties over het laatste Bijbelboek verdedig ik een iets andere indeling dan de indeling in zeven fasen die Hendriksen en Post voorstaan. Dat neemt niet weg dat er voor de lezer die zich een eerste indruk van het Bijbelboek wil vormen best veel te leren valt. De meeste lezers van dit blad zullen, als ze thuis zijn in de gereformeerde uitlegtraditie van dit Bijbelboek, veel herkennen.

Een paar dingen die me zijn opgevallen:

De auteur werkt sterk met de tegenstelling tussen wetenschappers en eenvoudige gelovigen (p. 7, 11, 23, 46). Ik snap de bedoeling, maar constateer dat er ook wetenschappers zijn die 'eenvoudig' geloven.

Er staan vaak verwijzingen in naar naamchristenen (p. 16, 72, 87). Een terechte waarschuwing tegen een gevaar dat inderdaad bestaat. Openbaring roept op het Lam Jezus Christus te volgen met hartelijke toewijding.

Post wijst terecht het chiliasme af. Als voorbeeld (p. 26) noemt hij Hal Lindsey die in de zeventiger jaren bestsellers schreef, waarin hij actuele gebeurtenissen rechtstreeks koppelde aan teksten uit Openbaring. Openbaring is geen routekaart van de geschiedenis in het einde der tijden.

De auteur verwacht kennelijk een bekering van Israël (p. 90). Wie zou niet

met hem daarop hopen? Gods Geest is machtig zo'n bekering te bewerken, maar of die ons ook beloofd is? Openbaring 11:13 is daarvoor een te smalle basis (zie verder mijn proefschrift hierover uit 1990).¹

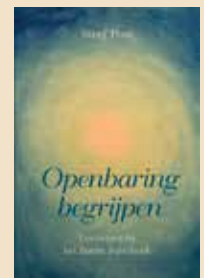
Openbaring is geen routekaart van de geschiedenis in het einde der tijden

Entertainment (p. 30), sekscultuur, drugs- en gameverslaving (p. 81), technische wonderen (p. 100), filmindustrie (p. 123). De auteur is soms wel heel snel in het trekken van lijnen naar onze eigen tijd, bijvoorbeeld naar de aanslag op de Twin Towers (p. 38, 121). Het streven is te waarderen, maar het gaat soms wel heel snel.

Nogal eens noemt Post de antichrist (p. 36, 133). Ik begrijp de link met de vervolging door het beest uit de zee van Openbaring 13, maar is het nodig om ter wille van de uitleg van Openbaring een term uit een ander Bijbelboek (1 Johannes) te nemen?

Over de uitleg van onderdelen in het boek kun je van mening verschillen met de auteur. Ik doe dat bijvoorbeeld ten aanzien van de 24 oudsten (p. 63); de betekenis van het getal 42 (p. 39), de vier paarden (p. 75).

Het boekje lijkt me heel bruikbaar om kennis te maken met het laatste Bijbelboek. ■

N.a.v.:
Steef Post, *Openbaring begrijpen. Leeswijzer bij het laatste Bijbelboek.*
Uitg. De Banier, Apeldoorn, 2019, vierde druk 2022, ISBN 9789087182144, 144 pag., prijs € 11,95.

¹ H.R. van de Kamp, *Israël in openbaring. Een onderzoek naar de plaats van het joodse volk in het toekomstbeeld van de Openbaring aan Johannes*, Kampen, 1990.

ZELF AAN DE SLAG MET OPENBARING

Drs. Laurens Josse is al tientallen jaren gefascineerd door het laatste Bijbelboek. Begrijpelijk: Openbaring is een grandioos kunstwerk. Hij constateerde dat er verschillende verklaringsmethodes zijn en ging na welk interpretatiemodel het meest geschikt is om tot een betrouwbare verklaring te komen. Zijn conclusie: je moet eerst naar de bron, naar de tekst zelf gaan en de structuren, de thema's, de onderlinge verbanden zoeken. Laat de diverse verklaringen maar even rusten

In *Wegwijs in de Openbaring. Van analyse naar interpretatie* legt Joesse zijn werkwijze uit. Die houdt, eenvoudig gezegd, in: eerst analyseren, daarna interpreteren, want je moet eerst weten wat er staat, voordat je kunt zeggen wat het betekent. Dit geeft meteen de hoofdindeling van dit boekje aan: het eerste deel (hfst. 1-17) is gewijd aan de analyse van de tekst, het tweede (veel kortere) deel (hfst. 18 en 19) aan de conclusies die uit deze analyse voortvloeien voor de verklaring.

Inhoud

Na een eerste verkenning in hoofdstuk 1 van de structuur van het Bijbelboek bespreekt de auteur in de volgende hoofdstukken de eerste zes zegels van de boekrol in Openbaring 4:1-7:17. Hij noemt dit serie A en ziet daarin vervolging en waarschuwing als thema's. Na bespreking van het zevende zegel (Op. 8:1-11:19) voegt hij een derde thema toe: het oordeel. Serie B is volgens Joesse de grote strijd in zeven fasen (Op. 12-16). Serie A en B volgen niet op elkaar, maar lopen parallel (hfst. 8). We moeten ze als het ware in elkaar schuiven; serie B geeft meer inzicht en verdieping van wat we in serie A al leerden.

Serie C komt aan bod als het boekje in hoofdstuk 9-12 verdergaat met de analyse van Openbaring 17-22. Joesse betitelt dit deel als de eerste zes Godsgerichten. Deze gerichten worden onderbroken door het interval van de duizend jaren (Op. 20:1-6). Openbaring 21:9-22:5 vormt het zevende Godsgericht.

In hoofdstuk 13 bespreekt Joesse de heilige stad, Gods nieuwe schepping

Heel de openbaring is ingekaderd in Gods liefde voor zijn schepselen.

We focussen vaak op de rampen, maar Gods bedoeling is heling

(Op. 21-22). Als hij in hoofdstuk 14 een terugblik biedt op de door hem vastgestelde drie series (A, B, C), trekt hij de conclusie dat er sprake is van 'progressief parallellisme'. De drie series verlopen niet chronologisch, maar lopen, hoewel in lineaire volgorde geopenbaard, inhoudelijk parallel.

Hoofdstuk 15 bespreekt de tweedeling op aarde tussen hen die Gods geboden gehoorzamen en hen die Gods geboden overtreden. Er is een tegenstelling tussen de vrouw (de bruid) en de hoer, tussen het zegel van de levende God en het merkteken van het beest. De tegenstelling kan ook door de zeven gemeenten en alle latere gemeenten lopen! Het structurele middelpunt en kernthema van Openbaring is: Gods waarschuwing voor het komende oordeel (hoofdstuk 16). Hoofdstuk 17 vat de getrokken conclusies nog eens samen.

Hoofdstuk 18 en 19 vormen het korte slotdeel van het boek. Met de gevonden analyse wil Joesse kiezen uit de vier meest bekende interpretatiemodellen van Openbaring. In een bijlage worden ze opgesomd: de idealistische benadering, de preteristische, de futuristische en de historicistische benadering. De idealistische verklaringwijze, die elke historische interpretatie ontkent, wijst Joesse af. De preteristische benadering ziet Openbaring al vervuld in het verleden, in het Romeinse Rijk. Joesse wijst dit model af, omdat elke vervulling in de tijd tussen het Romeinse Rijk en vandaag daarmee onmogelijk wordt. De futuristische benadering schuift alles naar een ongrijpbare toekomst. Blijft over een historicistische benadering, die wel een verband aanneemt tussen de profetieën van Openbaring en de loop van de geschiedenis.

Tot zover het overzicht van de inhoud. Er is veel goeds uit dit boekje te leren. De kracht van het eerst zelf lezen van de tekst komt sterk aan het licht. De auteur heeft veel mooie waarnemingen gedaan. Een duidelijk pluspunt is de positieus tegen allerlei eindtijdsscenario's. De bemoediging die van dit Bijbelboek uitgaat aan het adres van vervolgde christenen komt duidelijk uit de verf. Het kwaad zal definitief ondergaan! Heel de Openbaring is ingekaderd in Gods liefde voor zijn schepselen. We focussen vaak op de rampen, maar Gods bedoeling is heling.

Vragen en opmerkingen

Toch heb ik naast deze waardering wel enkele vragen en opmerkingen.

1. De auteur maakt in hoofdstuk 1 onderscheid tussen 'alle toekomstvisioenen' (Op. 4:1-21:8) én het gedeelte over de Bruid van het Lam (Op. 21:9-22:5). Maar de tekst zelf legt een duidelijke verbinding tussen 17:1 en 21:9. Het is dezelfde engel die Johannes eerst de hoer en later de bruid laat zien. Ook 21:9-22:5 hoort mijns inziens bij het grote middendeel van het visioen.
2. Bij de bespreking van de zegels maakt de auteur geen onderscheid binnen de eerste vier zegels, terwijl de tekst van Openbaring dit wel doet: de eerste ruiter rijdt uit, in tegenstelling tot de tweede, derde en vierde. De attributen van de ruiters verschillen, wat wijst op hun verschillende functie. Ruiters één is een Overwinnaar, de ruiters twee, drie en vier brengen bestraffingen.
3. De boekrol bevat volgens Joosse goed nieuws. Dat is inderdaad juist (bevrijding en toekomst), maar de inhoud heeft naast de zoete ook een bittere kant, blijkens het opeten van het boekje in 10:9-11. In de weg van oordelen zal verlossing tot stand komen. De relatie met de boekrol van Ezechiël 2-3 had dit kunnen leren, maar dat verband wordt door de auteur niet gelegd.
4. Joosse noemt herhaaldelijk een bepaald tekstdeel een intermezzo. Waarom? De tekst gaat toch gewoon verder? Wie bepaalt wat hoofdtekst is en wat intermezzo is?
5. De auteur noemt Openbaring 4:1-11:19 serie A (de serie bevat zeven zegels) en Openbaring 12:1-16:21 serie B (de zeven fasen van de strijd). De tekst telt inderdaad van zegel 1 tot en met zegel 7, maar nummert geen zeven fasen in de strijd. Openbaring nummert de gemeenten, de zegels, de bazuinen en de schalen. De auteur kan tellen en laat ons meetellen. Op welke grond meent hij nog andere zeventallen te kunnen aanwijzen, zonder dat de tekst dit doet?
6. In hoofdstuk 11 treft de merkwaardige stelling dat de aarde tijdens de duizend jaar onbewoond is. Joosse neemt blijkbaar aan dat Openbaring 20 in tijd volgt op het slot van Openbaring 19, maar dat strijdt met de

opbouw van deze hoofdstukken. Waarom onderscheidt hij binnen 20:1-10 tussen 20:1-6 en 20:7-10? Waarom 20:1-10 in tijd laten volgen op 19:11-19 alsof de volgorde in de tekst ook een chronologische volgorde in afloop van gebeurtenissen aanduidt? Dit Bijbelboek kent ook het teruggrijpen op vroegere tijd zoals in 12:1-6. Ik voel mij meer thuis bij de indeling die De Vuyst in zijn publicaties heeft verdedigd: vier voleindingstaferelen die ieder eindigen met de vermelding van de vuurpoel (19:20; 20:10; 20:15 en 21:8).

Mijn vragen mogen de auteur ervan overtuigen dat ik met interesse van zijn betoog heb kennisgenomen. Zijn uitgangspunt om zelf met de tekst van Openbaring aan de slag te gaan en die te analyseren doet weldadig aan. ■

N.a.v.:
Laurens Joosse,
*Wegwijs in de
Openbaring. Van
analyse naar
interpretatie.*
Uitg. Boekscout,
Soest, 2024, ISBN
9789465090535,
138 pag.,
prijs: € 19,99.

 UIT DE WAARHEIDSVRIEND

VAN 31 OKTOBER, 7 EN 14 NOVEMBER 2024

In drie artikelen publiceerde prof. dr. H.J. Selderhuis een lezing in De Waarheidsvriend (31 oktober, 7 en 14 november 2024). Onderwerp: het erfgoed van de Reformatie. Daarmee bedoelt hij “zowel de geschiedenis en theologie van de Reformatie als de ontwikkelingen daarna, zoals in de gereformeerde scholastiek, de Nadere Reformatie, het piëtisme en het puritanisme”. Hij signaleert hoe er internationaal gezien sprake is van enorme belangstelling en belangwekkende initiatieven en publicaties. In enthousiasme en kennis lijken buitenlandse studenten en predikanten die van ons eigen land voorbij te zijn gestreefd. En dat terwijl de theologische erfenis van Nederlandse theologie die voortbouwde op de Reformatie toch zo rijk is. Daarop gaat het derde artikel dieper in (onder de titel: ‘Export en import beide nodig’):

De aantrekkingskracht van de theologie van de Reformatie

Als mensen vanuit alle werelddelen op de Nederlandse theologie van de zestiende en vooral zeventiende eeuw afstomen, zouden wij er dan ook zelf niet wat meer mee moeten doen? Daarvoor is het echter wel nodig om afstand te nemen van het begrip ‘erfgoed’.

Wat zien de theologie en de kerk in Nederland als ze in de spiegel kijken die het buitenland ons voorhoudt? Als eerste wil ik de enorme ijver en begeerte naar kennis van die gereformeerde theologie noemen. Die ijver en begeerte hebben alles te maken met het verlangen om meer kennis van God op te doen om van daaruit Hem en Christus’ kerk meer te dienen.

Rekenen

Bij een zogeheten *intensive course* aan het Reformed Evangelical Seminary in Jakarta kwam ik erachter dat ik als tentamenstof twee keer zoveel opgegeven had als voorgeschreven

was - studenten van de TUA weten dat mij dat nogal eens overkomt. De reactie was dat dit niet erg was en ze de stof graag wilden bestuderen, omdat het allemaal zo mooi en waardevol was. Die reactie zal voor een deel met Indonesische vriendelijkheid en bescheidenheid te maken hebben, maar ik heb gemerkt dat het vooral voortkomt uit nieuwsgierigheid naar gereformeerde theologie. Van die ijver en begeerte zou ik in ons land wel meer willen zien; in de kerken, maar ook in de opleidingen, waar alles zo op maat gemaakt is en studenten zo worden opgevoed dat ze niet rekenen vanuit wat nodig is, maar van wat aan pagina's geoorloofd is. Ik besef echter dat aan dit alles voorafgaat dat gemeenteleden en studenten bij ons als predikanten en docenten die ijver, begeerte en dat enthousiasme zien voor waar theologie voor staat, namelijk geleerdheid over God. Hoe kunnen we studenten enthousiast maken als we het zelf niet voldoende zijn?

Latijn leren

Verder leert die spiegel ons hoeveel schatten wij in de Nederlandse gereformeerde theologie in huis hebben. Hoe dat kan, is op geweldige wijze zichtbaar gemaakt in de editie van de *Synopsis Purioris*, waar zowel Nederland als het buitenland van profiteren. Dat vereist wel kennis van het Latijn en daarom zou het goed zijn als deze taal in de theologische opleiding meer aandacht krijgt. Als Koreanen, Indonesiërs en Amerikanen Latijn en Nederlands willen leren om onze theologen te lezen, dan hoeven wij alleen nog maar Latijn te kennen om datzelfde te doen.

Minder preken

Bij alle positieve ontwikkelingen zijn in die spiegel ook zorgelijke ontwikkelingen te zien, namelijk de teruggang in het aantal studenten theologie en de teruggang in het aantal theologische opleidingen. Beide zaken hebben allereerst te maken met theologische ontwikkelingen. Instellingen zonder duidelijk profiel en zonder confessionele basis – of zonder dat met die basis nog rekening wordt gehouden –, hebben het moeilijk of zijn al verdwenen. Dit wordt versterkt als deze instellingen geen formele band meer met een kerk hebben. Hier bevestigt zich het beeld dat al geschetst was in het boek *The Dying of the light: The Disengagement of Colleges and Universities from Their Christian Churches*, geschreven door de rooms-katholieke theoloog James Tunstead Burtchaell. De teruggang in studenten bij instellingen die wel gereformeerd of evangelicaal zijn, heeft als oorzaak dat in Noord-Amerika steeds meer kerken geen erkende theologische opleiding van hun voorganger vragen. Als het accent van het predikantschap komt te liggen op pastorale vaardigheden met meer psychologie dan theologie, en liturgische ontwikkelingen

meer zingen en minder preken betekenen, is een opleiding met zo'n zwaar accent op talen, theologie en prediking toch eigenlijk onnodige ballast, die ook nog eens zorgt voor dure voorgangers. Waarom een predikant nemen als je aan een pastoraal werker genoeg hebt? En een goed verhaal houden prima gaat zonder theologische studie? Ik denk dat het niet nodig is dat ik aangeef wat wij in Nederland hiervan kunnen leren.

Lhbtq+

Zorgelijk is ook hoe met name in Noord-Amerika gereformeerde theologie en theologische instellingen onder druk van de lhbtq+-beweging komen te staan. Dat grote online leveranciers in toenemende mate boeken weren die

**Als Koreanen,
Indonesiërs en
Amerikanen Latijn
en Nederlands willen
leren om onze
theologen te lezen,
dan hoeven wij
alleen nog maar
Latijn te kennen om
datzelfde te doen**

vanuit bijbels perspectief deze beweging kritisch bevragen, is alarmerend. Gaat Amazon bepalen wat mensen mogen lezen op dit gebied? De zorg is dat de macht van deze beweging via de politiek ook de interne zaken van theologische instellingen zal gaan bepalen, zoals aannamebeleid van studenten en

docenten, en zelfs het curriculum en de tentamenstof.

In het panel van zes presidenten van Amerikaanse seminaries, gehouden bij de conferentie van de Evangelical Theological Society in november vorig jaar in Denver, waren allen het erover eens dat er geen *middleground* is. Je gaat of helemaal met de lhbtq+-opvattingen mee of je bent er helemaal tegen. Theologen die menen vanuit de Bijbel iets minder conservatief en iets meer open te kunnen zijn, worden door de lhbtq+-beweging echt niet geaccepteerd. Echter, wie een tegengeluid laat horen, zal het steeds moeilijker krijgen. Dat betekent dat theologisch gezien het strijdveld – en het gebied waar de geesten zich scheiden – meer op de ethiek komt te liggen, met daaronder natuurlijk de vraag naar gezag en uitleg van de Schrift.

Diepgang

Ten slotte wil ik nog een aspect noemen, namelijk dat de blik in de spiegel ons stimuleert theologen te zijn en theologie te bedrijven. De belangstelling voor puriteinen is geweldig en er is veel van hun werk te gebruiken voor prediking en pastoraat. Er is zoveel wat we van daaruit door kunnen geven om de vroomheid in de gemeente en het leven met de Heere van gemeenteleden te voeden en te sterken. Theologisch raken puriteinen – enkele uitzonderingen daargelaten – echter bij lange na niet aan de diepgang van bijvoorbeeld Luther en Calvijn, en ook niet aan die van de gereformeerde scholastici. Met puriteinen kun je het geloof van de gemeente versterken, maar je kunt er geen kerk mee bouwen. Met puriteinen kun je van het geloof getuigen, maar je kunt er geen academische apologetiek mee bedrijven.

Bedreiging

Academische theologie traint mensen niet om dingen te kunnen doen, maar

om te kunnen denken. Ze traint mensen niet om een mooie liturgie in elkaar te zetten, maar om te doordenken wat liturgie is. Academische theologie moet godgeleerdheid blijven dan wel weer godgeleerdheid worden. Ik zie in het buitenland hoe kerken, opleidingen en theologen in een isolement terecht komen als de wetenschappelijkheid van theologie niet serieus wordt genomen en zelfs als bedreiging voor kerk en geloof wordt gezien. Je kunt zoveel met vroomheid bezig zijn dat je theologisch niet meer aanspreekbaar bent en je ook geen gesprekspartner meer bent. Ik zie in het buitenland ook hoe waardevol en invloedrijk theologen kunnen zijn als zij vormgeven aan het voetiaanse ideaal van de verbinding van vroomheid en wetenschap. Over voedingsbodem en vruchtbaarheid gesproken. Preken die niet gefundeerd zijn in een academische opleiding met grondige kennis van talen, filosofie en theologie, dreigen te weinig voeding te geven en niet die vruchten op te leveren die kerk en gelovige nodig hebben om in deze cultuur staande te blijven. Waarbij – zoals menig kerkganger weet – een academische opleiding geen garantie is voor voedzame preken.

Exporteurs

De geschiedenis van de Nederlandse economie – met de naam ‘gouden eeuw’ als illustratief begrip – laat zien dat onze kracht daarin lag dat wij de talen kenden; dat we wisten wat er in de wereld gaande was, wat we nodig hadden van buiten en wat buiten nodig had van ons en dat wij erop uitgingen. Dat laatste is wat we zeker meer zouden kunnen doen: niet alleen kennisnemen van wat in het buitenland gedaan en gepubliceerd wordt, maar ook fysiek deelnemen aan de conferenties en congressen, zowel als exporteurs van Nederlandse gereformeerde theologie en van onze kennis op gebied van Reformatie en puritanisme, als ook om kennis te nemen van wat elders te halen is en wat daarvan voor theologie en kerk in Nederland vruchtbaar te maken is. Wat ik zie, is weliswaar een ontwikkeling van export naar import, maar volgens mij is een evenwichtige balans van export en import nodig. Dan moeten we wel in beweging komen. Dan helpt het als we afstand nemen van het begrip ‘erfgoed van de Reformatie’; want bij erfgoed hoort iets wat dood en bijna begraven is. Bij de Reformatie passen begrippen als dynamiek en attractiviteit (aantrekkingskracht). Het zal de kerk in Nederland goed doen als we dat als predikanten en professoren weer wat meer gaan zien. ■

UIT DE WEKKER
VAN 13 DECEMBER 2024

Het blijft schokken: de eindeloos lijkende stroom van berichten over weer nieuwe gevallen van misbruik in de kerk. Dr. A. van Os, redactielid van De Wekker schrijft erover in het nummer van 13 december 2024 onder de titel 'Kerkelijke macht'. Wanneer hij het heeft over recente berichten van 2024, dan kunnen daar ondertussen helaas alweer nieuwe aan toegevoegd worden in 2025!

Macht en misbruik in de kerk

Zijn kerken zich bewust van het feit dat in iedere kerk misbruik kan voorkomen? Recente berichten in de media herinneren ons aan de alomvattendheid en perversiteit van misbruik, ook binnen kerken. Deze zaken vragen om handelen in de brede zin van het woord.

Afgelopen weken druppelden via het Nederlands Dagblad allerlei berichten binnen over de Nijmeegse hoogleraar en voormalige Theoloog des Vaderlands Thomas Quartier. Quartier was jarenlang geestelijke in de Sint-Willibrordsabdij in Doetinchem, totdat hij ineens werd opgenomen in de Keizersberggemeenschap in Leuven. De reden is pas recent openbaar geworden: er lag een klacht tegen hem wegens vermeend grensoverschrijdend gedrag jegens een jonge geestelijke in de abdij. De hogere rooms-katholieke geestelijkheid blijkt deze informatie later ook ontvangen te hebben, want de geplande priesterwijding van Quartier in Leuven werd abrupt afgezegd zonder opgave van reden. Abt Henry Vesseur van de abdij in Doetinchem spreekt van mogelijk 'machtsmisbruik, emotioneel misbruik en ook psychisch misbruik', Quartier spreekt liever van een 'exclusieve, onvoorwaardelijke vertrouwensrelatie'. Er is nog geen oordeel uitgesproken over Quartier, maar opnieuw komt een geestelijke onder het vergrootglas te liggen vanwege vermeende misstanden en machtsmisbruik. Opnieuw, want er zijn in de geschiedenis van de kerk heel wat gevallen van (seksueel) misbruik aan te wijzen. Denk ook

aan de recente afleveringen in het Reformatorisch Dagblad over het misbruik van Wim Akster in Malawi. Onderzoek van het Nederlands Dagblad bracht aan het licht dat vrouwelijke ambtsdragers en gemeenteleden veelvuldig te maken krijgen met seksueel grensoverschrijdende opmerkingen en gedragingen. Dit type gedrag kan blijven bestaan, omdat er weggekeken en soms ook weggelachen wordt. Daders worden niet of nauwelijks vermaand, slachtoffers wordt soms gemeld dat ze niet moeten overdrijven.

In de mediawereld is er sinds Harvey Weinstein (VS), Jimmy Saville (VK) en *The Voice of Holland* (NL) inzicht gekomen in het gevaar van macht en het functioneren van machtsstructuren. Er was een cultuur waarin personen de macht hebben om de dromen van een ander te maken en te breken. In dit machtsspel werd seksualiteit gemakkelijk een pervers ruilmiddel. Een instrument om hogerop te komen of bevestiging van de machtspositie af te dwingen. Er vinden veranderingen plaats, al zijn veranderingen helaas geen verzekering dat misbruik niet meer gebeurt.

Veilige kerk

De kerk, dus ook christelijke gereformeerde kerken, zullen zich dit soort berichten moeten aantrekken. Daarbij past wat mij betreft allereerst verootmoediging. De kerk is helaas vaak geen veilige omgeving (geweest) voor mensen. Vrouwen bijvoorbeeld zijn veelvuldig slachtoffer geworden van seksueel wangedrag, ongepaste opmerkingen, wegstaren en gelatenheid. Sommige mannen kregen te maken met machtsmisbruik, waarbij een vertrek uit de kerk soms de enige uitweg leek te zijn.

Deze verootmoediging mag wat mij betreft ook leiden tot praktische maatregelen. Ik ben blij om te zien dat veel kerken het concept van de Veilige Kerk hebben opgepakt. Een veilige kerk is te herkennen aan het kerkgebouw allereerst (bijvoorbeeld ruiten in de deuren), maar ook aan de eisen die aan vrijwilligers gesteld worden en de aanwezigheid van vertrouwenspersonen. In mijn optiek mogen kerken bij het uitblijven van grensoverschrijdend gedrag enerzijds de aanwezige veiligheid koesteren. Anderzijds moeten zij zich ook afvragen: is die stilte een gevolg van onze transparantie of omdat slachtoffers niet naar voren durven te treden? Daarnaast zal er oog moeten zijn voor de plek en zorg van slachtoffers. Slachtoffers dienen ruimte te krijgen om hun verhaal te doen, om te helen van de wonden, wellicht zelfs om plaats te maken in hun leven voor vergeving. Al deze stappen kunnen niet afgedwongen of overhaast worden, maar in alle rust worden slachtoffers een plaats en tijd van herstel geboden. Is het niet zo dat Jezus zelf zegt dat allen die vermoeid en belast zijn bij

Hem mogen komen (Matth. 11:28)? Kerken zullen zich echter ook moeten afvragen hoe macht in de gemeente functioneert. In verschillende reformatorische en evangelische gemeenten is het bijvoorbeeld mogelijk decennialang een machtspositie (in de kerkenraad, oudstenraad of elders) uit te oefenen.

De Kerkorde stelt mijns inziens terecht grenzen aan ambts-termijnen, omdat machtsmisbruik op de loer ligt. Het bestaan van familieverbanden of andere loyaliteiten rond machtsposities in de kerk is ook problematisch, omdat het gevaar bestaat dat misbruik onder het tapijt geschoven wordt. Een predikant heeft een machtspositie, wat mij betreft een goed onderwerp tijdens de jaarlijkse bespreking over het ambtelijk werk van kerkenraad en predikant. Macht kan iedereen corrumperen, de zonde heeft ons namelijk allemaal vatbaar gemaakt voor de verleidingen. Laten kerken inzicht hebben in de problemen van machtsstructuren in de kerk en ook oplossingen hebben als problemen dreigen. Verder laten dit soort crises het belang zien van individuele karaktervorming. Het Evangelie speelt daarin een belangrijke rol. Het Evangelie ontmaskert en weersprekt de giftige cultuur van misbruik en seksuele immoraliteit en wijst de weg naar een leven van heiligheid. Mannen in de christelijke gemeente worden expliciet gewaarschuwd niet mee te gaan in de gedragingen van de 'heidenen' rondom masculiniteit en seksualiteit (1 Thess. 4:3-8). Paulus' revolutionaire boodschap is zelfs dat mannen en vrouwen gelijkwaardig zijn aan elkaar (Gal. 3:28). Mannen en jongens moeten beseffen dat vrouwen geen lustobjecten zijn die ze kunnen domineren, degraderen en chanteren. Bekleders van posities in de kerk dienen te weten dat Christus alle macht heeft en zij rekenschap dienen af te leggen van de vruchten van hun arbeid aan Hem. Het leven met Christus is niet compatibel met een praktijk waarin vrouwonvriendelijke avances en opmerkingen gemaakt en gedoogd worden en waar heilige taken worden gebruikt voor eigen gewin en behoud. Kerken hebben hun geschiedenis niet mee als het gaat om misbruik. Kerken dienen een mate van transparantie te bieden. Tegelijkertijd moeten we ook waken voor een controlestaat in de kerk. Er mag ook een band van vertrouwen zijn in de kerk, broeder- en zusterliefde die niet ongepast handelt (1 Kor. 13:5).

Kerken kunnen hun kop in het zand steken door te zeggen dat het bij hen niet voorkomt. Zij luisteren dan niet naar het Evangelie dat zegt dat mensen deug-nieten zijn die geneigd zijn tot alle kwaad. Het is beter het probleem vroeg te tackelen dan achteraf de schade aan slachtoffers en aan de goede naam van God te moeten opmaken. Laat de kerk een plaats zijn met gezonde gezagsrelaties waar slachtoffers zich gehoord en gezien voelen. ■

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Cahiers tot versterking van het gereformeerde leven die de stichting in de loop der jaren uitgaaf zijn in PDF verkrijgbaar.

DAGELIJKS BESTUUR VAN DE STICHTING WOORD EN WERELD
Voorzitter

Drs. H.J. Offereins
Secretaris
W. Hindriks
Penningmeester
G.F. Slump

REDACTIE NADER BEKEKEN
Hoofdreductie

Dr. P. Boonstra
Eindreductie
B. Seldenthuis
D.E. Slump-Schoonhoven
Redactie
Ds. S.M. Alserda
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. B. van Egmond
Drs. B.P. Hagens
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Ds. S.M. Alserda
Melkweg 49, 7904 ER Hoogeveen
Tel.: 06-165 61 146
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Dr. H.H. van Alten, Pretoria ZA
Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Drs. L. Bezemer, Hattem
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Kealy, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Ds. H. Drost, Grafhorst
Ds. P. Drost, Übelbach (Oostenrijk)
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
Ds. R.Th. Pos, Steenwijk
Ds. A. van der Sloot, Steenwijk
Dr. R.T. te Velde, Wezep
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Dr. H.T. Wendt, Urk
Ds. J. Wesseling, Arnhem

Basisontwerp: Studio TinekeWerk
Vormgeving, prepress, fotografie: Studio Bert Gort, Grijskerk

Druk: Damen Drukkers, Werkendam
Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, tel. 0341-56 54 77, e-mail klantenservice@cbb.nl.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

Adreswijzigingen en/of opzeggingen

INTERNET:
• www.woordenwereld.nl
• woordenwereld@spabonneservice.nl
• naderbekeken@spabonneservice.nl
POSTADRES:
• Woord en Wereldabonneservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn
TELEFOON:
• 088 - 110 20 42
• 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:
Na het eerste jaar is de opzegtermijn 1 maand.

Bezorgklachten:
www.woordenwereld.nl/klantenservice

Meer informatie en abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Tarieven Nader Bekeken 2025:
Regulier abonnement € 56,00
Abonnement buitenland Europa € 106,50
Abonnement buitenland overig € 118,50
Studentenabonnement € 33,00
PDF-abonnement € 33,00
PDF-abonnement buitenland Europa € 45,35
PDF-abonnement buitenland overig € 57,50
Cadeau-abonnement (een jaar) € 28,00
Los nummer (incl. verzendkosten) € 6,00

Deze tarieven gelden bij automatische incasso. Afschrijving geschiedt in januari (of in de maand waarin het abonnement het afgelopen jaar is ingegaan). Voor betaling per acceptgirokaart of met een eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,00.

Bankrekeningnummer:
NL 75 INGB 0007 2255 58
Bic-code: INGBNL2A
Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso).
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,--

Bankrekeningnummer voor giften:
NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

www.woordenwereld.nl

Neem nu een jaarabonnement en ontvang de special 'De bijbel of een biertje' gratis!

Ga voor het afsluiten van een abonnement naar www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website!

www.woordenwereld.nl

Daarop kunt u:

- de laatste nummers van Nader Bekeken bekijken;
- het artikel van de maand uit de laatste nummers downloaden;
- nummers die langer dan een jaar geleden verschenen zijn downloaden;
- informatie over de cahiers van Woord en Wereld vinden;
- met de zoekfunctie allerlei onderwerpen vinden waarover iets geschreven is.

Overrompeld

“Ik open de vergadering en ga u voor.
Doe, Here, onze arbeid wel gelukken. –
Ik heet de broeders allen welkom. Naar ik hoor,
Zijn er vandaag geen ingekomen stukken.”

Maar dan staat Polycarpus langzaam op en zegt:
“Er is bij mij een schrijven ingekomen.
Ik heb het in de rol van 't heilig Boek gelegd,
Die U zojuist in handen hebt genomen.”

De praeses schudt het hoofd: “Gods Woord is geen archief.”
Hij grijpt, – maar dan begint zijn hand te beven.
Zijn stem komt van heel ver: “ik lees u voor een brief,
Die Jezus Christus zelf ons heeft geschreven:

– Ik weet uw armoe, maar – wat is uw rijkdom groot!
Er komt verdrukking, maar dat duurt maar even.
Straks worden er van u gevangen en gedood.
Maar wees getrouw en Ik geef u het leven. –”

Terwijl zij lezen, geeft de duivel het bevel:
“De kerk van Smyrna worde in rouw gedompeld!
Zij weten niets nog van het krijgsplan van de hel,
Zij worden bij verrassing overrompeld.”

Maar als hij komt in de vergadering die nacht,
Dan schrikt hij terug voor onverwachte klanken:
“Ik heet u welkom hier, wij hebben u verwacht.
Wij kunnen meegaan: wij zijn klaar met danken.”

OKKE JAGER (1928-1992)

Dit gedicht beschrijft een vergadering van de kerkenraad van de gemeente te Smyrna. Er is een brief van Jezus Christus zelf binnengekomen. (De tekst van die brief is te vinden in Openbaring 2: 8-11.) Polycarpus overhandigt de brief en de preses leest hem voor. Er staat de gemeente vervolging en dood te wachten, maar ook wordt zij bemoedigd met de belofte van (eeuwig) leven. De voorlaatste strofe vertelt het plan van de duivel, die meent de gelovigen in Smyrna te kunnen overrompelen met ‘het krijgsplan van de hel’. Maar nee, de brief van Christus heeft de gemeente voorbereid en gereedgemaakt. En zo wordt dus niet de gemeente overrompeld, maar de duivel zelf. Hij werd verwacht.

Polycarpus (ca. 69 - ca. 155) was een leerling van de apostel Johannes en bisschop van Smyrna. Hij werd gevangen genomen tijdens de vervolgingen die in het jaar 155 in Smyrna uitbraken. Bij zijn rechtszaak probeerde de stadhouder van Smyrna de inmiddels 86-jarige Polycarpus ertoe te bewegen zijn God te verloochenen: “U hoeft maar te zweren en ik laat u vrij. Vervloek toch die Christus!”

Maar Polycarpus antwoordde: “Zesentachtig jaar heb ik Hem gediend en ik heb nog nooit ook maar een enkele reden tot klagen gehad. En trouwens, hoe zou ik mijn Koning en Verlosser kunnen vervloeken?”

Uiteindelijk sterft Polycarpus op de brandstapel. Zijn martelaarsdood bleek vele andere christenen te inspireren.